

Behoeftepeiling Circulair DOEN

Eindrapportage

12 Februari 2025

1. Managementsamenvatting	p.2	
2. Inleiding	p. 8	
2.1 Onderzoeksvraag en leeswijzer		
2.2 Kadering		
3. De resultaten uit het onderzoek	p.11	
3.1 De kansrijkheid van circulaire maatregelen te nemen door intermediairs om circulaire gedrag te bevorderen		
3.1.1 Het verschilt sterk per maatregel of deze al wordt geïmplementeerd en in hoeverre intermediairs ze als kansrijk zien		
3.1.2 De focus voor ondersteuning in circulaire maatregelen verschilt per type intermediair		
3.1.3. Goede voorbeelden van circulaire initiatieven en maatregelen door intermediairs		
3.1.4. Conclusies over circulaire gedragsmaatregelen		
3.2 De mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren	p.33	
3.2.1 Hoe ziet de steekproef eruit?		
3.2.2 Met welke circulaire thema's zijn de intermediairs bezig en welke ambtelijke stappen zijn hierin gezet?		
3.2.3 Hoe ziet de ondersteuningsbehoefte eruit voor de intermediairs?		
3.2.4 Conclusies over de mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren		
4. Aanbevelingen die volgen uit de inzichten		p.69
4.1 Aanbevelingen voor strategie en focus voor het programma		
4.2 Aanbevelingen om intermediairs te ondersteunen in de onderzochte circulaire gedragsmaatregelen		
4.3 Adviezen die buiten de scope van het programma vallen		
4.4 De aanbevelingen in twee actielijnen		
4.4.1 Actielijn 1: Een effectief ondersteuningsprogramma om intermediairs in te staat stellen maatregelen te nemen		
4.4.2 Actielijn 2: Landelijk de juiste randvoorwaarden scheppen		

1. Managementsamenvatting

Het programma Circulair Doen, geïnitieerd door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Rijkswaterstaat (RWS), heeft als doel om in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren in Nederland. Dit rapport geeft de inzichten uit een behoeftepeiling onder intermediairs (gemeenten en provincies) over hoe zij door het programma Circulair Doen ondersteund kunnen worden in het bevorderen van circulair gedrag van inwoners. Deze behoeftes van intermediairs vertalen zich naar een strategie en focus voor het programma, aanbevelingen om intermediairs te ondersteunen in circulaire gedragsmaatregelen én adviezen die buiten de scope van het programma vallen maar die wel raken aan sterke behoeftes van intermediairs.

1. Aanbevelingen voor strategie en focus voor het programma

1.1 Focus 1: Zet vooral in op ondersteuning van de middenmoot. Waarom?

- **Grootste potentieel voor groei:** Dit is de grootste groep gemeentes en vertegenwoordigd ook de grootste groep inwoners. De middenmoot heeft al enige stappen gezet in de circulaire transitie, maar heeft nog veel ruimte voor verbetering en opschaling van pilots. Ze hebben vaak ambities en visies geformuleerd, maar missen de middelen en capaciteit om deze om te zetten in

uitvoeringsplannen.

- **Bereidheid en ondersteuningsbehoefte:** Deze groep heeft vaak op bestuurlijk niveau enige mate van draagvlak voor circulariteit. Gemeenten in de middenmoot zijn vaak gemotiveerd om verder te gaan, maar hebben de grootste ondersteuningsbehoefte om concrete stappen te zetten. Ze zien de kansen, maar hebben focus en concrete handvatten nodig om deze te benutten. Bied deze hulp in de vorm van een doorontwikkeling van het platform Circulaw en biedt handboeken aan voor implementatie van de instrumenten op dit platform.

1.2 Focus 2: Gerichte ondersteuning voor starters. Waarom?

- **Basis leggen:** Starters hebben behoefte aan kennis en middelen om de eerste stappen te zetten in de circulaire transitie. Ondersteun deze groep met workshops en trainingen, subsidies en capaciteit om gedragsmaatregelen in te voeren. Leg hierin links met andere opgaves zodat deze intermediairs gemakkelijker bestuurlijk draagvlak vinden.
- **Kennisdeling en best practices:** Starters kunnen veel leren van de ervaringen van koplopers en de middenmoot. Door kennisdeling en best practices te faciliteren, kan het programma starters helpen om sneller vooruitgang te boeken.

1.3 Focus 3: Het faciliteren van koplopers. Waarom?

- **Innovatie en voorbeeldfunctie:** Koplopers zijn vaak de pioniers die nieuwe ideeën en maatregelen uitproberen. Deze groep is bereid samen te werken met het programma. Ondersteun en zoek in het bijzonder de samenwerking met het door koplopers ontwikkelde platform Circulaw.
- **Data en monitoring:** Koplopers hebben behoefte aan data en monitoringtools om de effectiviteit van hun maatregelen te meten. Door hen hierin te ondersteunen, kan het programma waardevolle inzichten verkrijgen over de effectiviteit van gedragsmaatregelen die ook nuttig zijn voor andere gemeenten en het platform kunnen voeden.

1.4 Focus 4: Speel in op reeds lopende regionale uitwisseling met provincies. Waarom?

- **Regionale kennisnetwerken:** Faciliteer de versterking van regionale kennisnetwerken waar provincies, gemeentes en kennisinstellingen kennis en best practices kunnen uitwisselen. Provincies zien geen grote rol voor het implementeren van maatregelen gericht op burgers. Maar wel in kennisuitwisseling.

2. Aanbevelingen om intermediairs te ondersteunen in circulaire gedragsmaatregelen

2.1 Pas de ondersteuningsfocus per maatregel aan op het type intermediair

Breng een andere focus aan in de maatregelen die het programma ondersteund voor koplopers, de middenmoot en starters (tabel 1). Uit dit onderzoek blijkt dat er grote verscheidenheid is aan de focus van specifieke gemeentes en de stappen die zij hierin hebben gezet. Dus maatwerk voor de implementatie van maatregelen zal vaak nodig zijn. Maar neem onderstaande focus mee als uitgangspunten in het programma:

- **Starters:** Focus met name op voorlichtingscampagnes
- **Middenmoot** Focus op voorlichtingscampagnes en het bevorderen van delen en lenen
- **Koplopers:** Focus op het bevorderen van delen en lenen en het aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat
- **Provincies:** Geen focus op de onderzochte maatregelen

Tabel 1: Ondersteuningsfocus per maatregel en intermediair

	Oprichten van circulair ambachtcentrum	Uitvoeren van voorlichtingscam- pagnes voor circulaire thema's	Reparatie faciliteren van kleding en spullen	Bevorderen van delen en lenen	Bevorderen van Z*-hands kopen	Beperken van niet-circulaire reclame en marketing	Aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat
Starter gemeente	✓ ✗	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Middenmoot gemeente	✓	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Koploper gemeente	✓	✓	✓	🎯	✓	🎯	🎯
Provincie	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗

 Kansrijk, focus hier
ondersteuning op
  Wordt al uitgevoerd of
aan gewerkt
  Minder kansrijk

2.2 Sluit per maatregel met een ondersteuningsstrategie aan bij de behoeftes van intermediairs

Strategie 1: Ondersteun starters en de middenmoot in het uitvoeren van voorlichtingscampagnes over circulaire thema's

- **Communicatietoolkits:** Bied gemeentes kant-en-klare communicatietoolkits met voorbeelden van succesvolle campagnes,

inwonerverhalen en best practices

- **Landelijke campagnes:** Ontwikkel en voer landelijke campagnes uit die gemeentes kunnen ondersteunen en versterken. Dit kan helpen om een breder publiek te bereiken en de effectiviteit van lokale campagnes te vergroten
- **Trainingen en workshops:** Organiseer trainingen en workshops voor gemeentelijke communicatieafdelingen om hen te helpen bij het opzetten en uitvoeren van effectieve voorlichtingscampagnes met een focus op gedragsverandering.

Strategie 2: Ondersteun de middenmoot en koplopers in bevorderen van delen en lenen

- **Richtlijnen voor subsidies:** Bied subsidies en/of richtlijnen voor subsidies die gemeentes kunnen verstrekken voor initiatieven die delen en lenen bevorderen, zoals gereedschapsbibliotheken.
- **Capaciteit bij beleidsontwikkeling en pilots:** Help gemeentes bij het ontwikkelen van beleid en regelgeving die delen en lenen bevorderen, zoals het creëren van (publieke) ruimte hiervoor. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van richtlijnen en best practices, en adviseurs met kennis van dit thema.

- **Voorbeeldprojecten:** Ontwikkel en deel voorbeelden van succesvolle deel- en leenprojecten om gemeentes te inspireren en te ondersteunen bij de implementatie van soortgelijke initiatieven. Kijk daarin ook naar succesvolle verdienmodellen van commerciële deel- en leenplatforms.

Strategie 3: Ondersteun koplopers in het aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat

- **Vestigingsbeleid:** Help gemeentes bij het ontwikkelen van een vestigingsbeleid en/of detailhandelstrategie dat prioriteit geeft aan circulaire bedrijven. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van advies en voorbeelden van succesvolle vestigingsstrategieën.
- **Richtlijnen voor subsidies en financiering:** Bied richtlijnen aan gemeentes voor subsidies en financieringsmogelijkheden voor circulaire ondernemers in de winkelstraat.
- **Bied juridische kennis en ondersteuning:** Organiseer kennissessies over juridisch houdbaar voorkeursbeleid voor circulaire ondernemers en biedt juridische ondersteuningscapaciteit en richtlijnen hierin.

3. Aanbevelingen over randvoorwaarden die buiten de scope van het programma vallen

3.1 Duidelijke richtlijnen en wetgeving: Ontwikkel bindende wetgeving en concrete landelijke doelen voor de circulaire economie om lokale overheden te ondersteunen.

3.2 Landelijke regie en coördinatie: Neem de regie op de transitie naar een circulaire economie, inclusief het organiseren van landelijk consumentenonderzoek en monitoring.

3.3 Financiële ondersteuning: Zorg voor voldoende structurele financiële middelen en capaciteit voor gemeenten om circulaire maatregelen te nemen.

3.4 Ondersteuning van circulaire ondernemers: Creëer stimuleringsmaatregelen en verdienmodellen voor circulaire ondernemers, zoals repairshops en kringloopwinkels.

3.5 Ruimte en locaties: Faciliteer de beschikbaarheid van betaalbare locaties voor circulaire ondernemers en ambachtscentra.

Actielijn 1: Een effectief ondersteuningsprogramma om intermediairs in te staat stellen maatregelen te nemen

Actielijn 1a: Kennis ontwikkeling en uitwisseling

Doel: Opbouwen kennis effectieve maatregelen, implementatie handboeken en het delen van deze kennis tussen gemeentes en provincies.

Activiteiten:

1. Kennisopbouw van effectieve best-practices

- Stel een beoordelingskader op met criteria om goede voorbeelden van gedragsinterventies te beoordelen
- Voorbeelden systematisch te verzamelen en te categoriseren en coördineer onderzoekprojecten op de effectiviteit
- Implementatie toolkits/handboeken met uitvoeringsrichtlijnen en -tips op.

2. Faciliteer kennisuitwisseling en een kennisplatform

- Distribueer deze goede voorbeelden anderen. Organiseer hiervoor netwerkbijeenkomsten waar intermediairs kennis en ervaringen kunnen delen
- Ontwikkel/ondersteun een online platform voor het delen van best practices, onderzoeksresultaten en toolkits/beleidsrichtlijnen.

Actielijn 1b: ondersteuning in de implementatie van maatregelen

Doel: Versterken van de capaciteit en middelen van in het bijzonder gemeentes uit de middenmoot om circulaire projecten en maatregelen te implementeren en (ook voor starters) communiceren.

Activiteiten:

1. Trainingen en capaciteitsondersteuning:

- Organiseer trainingen en workshops over de implementatie van specifieke effectieve circulaire gedragsmaatregelen
- Biedt coaching en begeleiding bij de implementatie van circulaire projecten met gedragsexpertise

2. Voucherregeling voor implementatie van circulaire maatregelen:

- Creëer een voucherregeling voor gemeentes voor de implementatie van circulaire maatregelen. Faciliteer hierin de inzet van experts om een goede voorbeeld maatregel voor te bereiden en te implementeren.

3. Communicatie ondersteuning:

- Bied gemeentes kant-en-klare communicatietoolkits met campagnemateriaal, voorbeelden en best practices. Biedt daarnaast trainingen voor communicatieadviseurs
- Coördineer een landelijke campagnes om verschillende circulaire gedragingen te bevorderen. Bied lokale municatieadviseurs campagnemateriaal om de nationale campagne lokaal toe te spitsen en uit te voeren.

Actielijn 2: Landelijk de juiste randvoorwaarden scheppen

Doel: Creëren van een ondersteunende landelijke systeemverandering, infrastructuur en wet- en regelgeving voor circulaire economie.

Activiteiten:

1. landelijke doelen en verantwoordelijkheden

- Definieer concrete landelijke doelen en verantwoordelijkheden voor verschillende overheidsinstanties en maak deze bindend.
- Breek doelen op naar de treden op de R-ladder van levensduurverlening, voorkoming van aanschaf, etc.

2. Landelijke onderzoek naar circulair gedrag en monitoring

- Voer landelijk onderzoek uit naar circulair consumptiegedrag om lokale maatregelen mee te kunnen vergelijken.
- Monitor de circulaire transitie op nationaal niveau en ontwikkel tools en methodieken voor het monitoren

3. Inventariseer knellende wet- en regelgeving en pas aan

- Haal bij koplopers casussen op en analyseer deze systematisch op knellende of missende wet- en regelgeving en welke impact een wijziging kan hebben.
- Geef opvolging aan deze inventarisatie door aanpassing van bestaande regelgeving en subsidies. Focus hierin op het bieden van het instrumentarium aan

gemeentes voor het opschalen van pilots

4. Maak circulaire gedrag lonend

- Hanteer een lager BTW tarief op reparatiediensten of tweedehands producten of gebruik andere fiscale regelgeving om circulaire gedrag te laten lonen.

2. Inleiding

De gedragsstrategie Burgers en circulaire economie stippelt een strategie uit die de Rijksoverheid alleen niet kan uitvoeren, daarvoor is de inzet van decentrale overheden hard nodig. Rijkswaterstaat werkt al geruime tijd aan het bedienen en verbinden van decentrale overheden op het thema circulaire economie, bijvoorbeeld in het VANG programma. Sinds 2025 is zij gevraagd om te starten met het programma Circulair Doen. Medio 2024 heeft RWS aan KplusV gevraagd om een analyse en behoeftepeiling uit te voeren onder decentrale overheden (intermediairs) om te bepalen op welke wijze het programma Circulair Doen zo effectief en doelmatig mogelijk ingezet kan worden.

Het programma ‘Circulair Doen’ heeft als doel dat **in 2050 al het Circulaire Economie beleid in Nederland gemaakt en uitgevoerd wordt met kennis van gedrag.**

Om hier uitvoering aan te kunnen geven, is het van belang dat provincies en gemeentes, genoemd intermediairs in deze rapportage, “komende jaren meer aan de slag gaan met de kennis van het programma Circulair Doen (lijn 1 en 2)”. Dit is lijn 3 van het programma en focust op de rol van decentrale overheden, intermediairs. Daarnaast richt deze lijn zich op de productgroepen meubels, textiel en elektronische apparaten.

2.1 Onderzoeksvraag en leeswijzer

Bij de start van het onderzoek zijn twee onderzoeksvragen geformuleerd:

1. *Hoe krijgen we de kennis van gedrag en circulaire economie (de circulaire maatregelen) vanuit lijn 1 en lijn 2 zo goed mogelijk bij de intermediairs?*
2. *Hoe zorgen we dat zij (intermediairs) gemotiveerd en in staat zijn om hier daadwerkelijk mee aan de slag te gaan?*

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn 15 interviews uitgevoerd met verschillende intermediairs en is er een enquête uitgezet bij alle gemeenten en provincies in Nederland. Deze is ingevuld door 162 intermediairs werkzaam aan de circulaire economie. De scope van de beantwoording van deze onderzoeksvragen is gedurende het traject iets gewijzigd. Dit leidt tot de volgende hoofdstukken met inzichten:

Hoofdstuk 3.1 gaat in op de circulaire maatregelen uit de eerste

onderzoeksvraag. De focus hierin ligt op de kansrijkheid om deze maatregelen in te voeren en wat hier per maatregel voor nodig is.

Hoofdstuk 3.2. gaat met inzicht in de mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren om aan de slag te gaan met circulariteit in op de tweede onderzoeksvraag. De inzichten hierin gaan veelal breder en verder dan de maatregelen zoals genoemd in hoofdstuk 3.1.

Hoofdstuk 4 geeft de aanbevelingen die KplusV doet voor het programma Circulair DOEN op basis van de inzichten uit het onderzoek.

Vanuit de expertise van IenW/RWS en KplusV zijn drie subgroepen binnen intermediairs werkzaam bij gemeentes gedefinieerd: koplopers, de middenmoot, en starters in de circulaire economie. Een karakterisering van deze groepen is te vinden in bijlage 1. Intermediairs werkzaam bij provincies is een vierde subgroep. Door het gehele rapport zijn, indien mogelijk, zijn inzichten specifiek voor deze subgroepen gegeven.

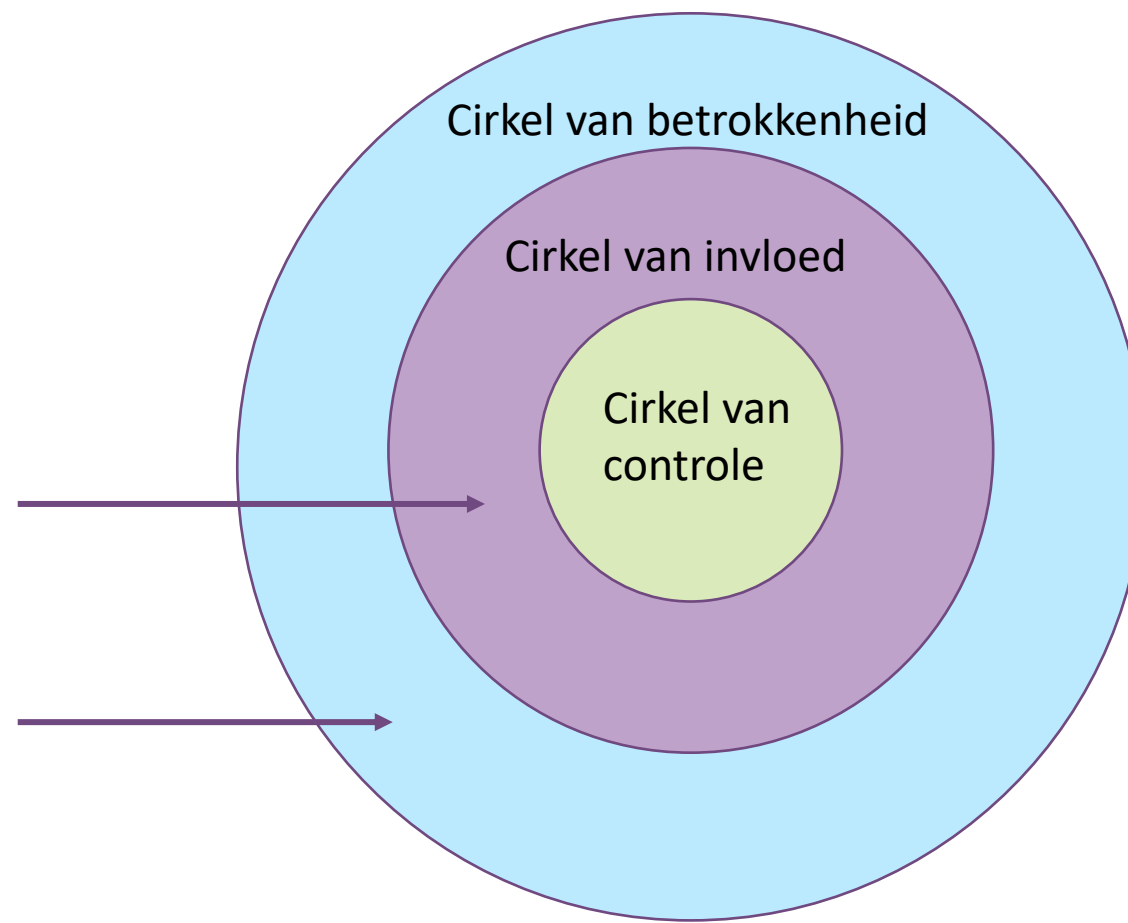
2.2 Kadering: Dit onderzoek focust zich op de cirkel van invloed en cirkel van betrokkenheid van intermediairs, niet op de cirkel van controle

Kadering

Om de interventies vanuit gemeenten en provincies richting inwoners te kaderen hanteren we de cirkel van controle, de cirkel van invloed en de cirkel van betrokkenheid. Dit onderzoek focust zich op de cirkel van invloed en de cirkel van betrokkenheid, en specifiek niet op de cirkel van controle. Advies en aanbevelingen die betrekking hebben op de cirkel van controle, worden daarom niet gedaan.

De cirkel van controle betreffen zaken waar een gemeente of provincies direct controle op heeft, zoals de eigen inkoop, eigen vastgoed, wegenonderhoud en verwerking eigen afval. De cirkel van invloed zijn de zaken waar een gemeente invloed op kan uitoefenen, bijvoorbeeld door middel van vergunningen verstrekken, het beschikbaar stellen van locaties en exclusieve partnerships of campagnes. De cirkel van betrokkenheid gaat om zaken waar een gemeente mogelijk bij betrokken is, maar geen directe invloed op kan uitoefenen. Dit is het uiteindelijke gedrag van de inwoners, bijvoorbeeld of zij hun afval recycleren of hun kleding minder vaak wassen.

In dit onderzoek zijn vragen gesteld over alle cirkels, mede om te duiden in welke fase de intermediair zich bevindt in de (eigen) circulaire transitie. Vragen gesteld over de cirkel van controle en bijbehorende onderzoeksresultaten zijn terug te vinden in de bijlage.

Figuur 1: Cirkel van controle, invloed en betrokkenheid

3. De resultaten uit het onderzoek

De resultaten uit het onderzoek

- 3.1 De kansrijkheid van circulaire maatregelen te nemen door intermediairs om circulaire gedrag te bevorderen
- 3.2 De mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren

3.1 De kansrijkheid van circulaire maatregelen te nemen door intermediairs om circulaire gedrag te bevorderen

In dit onderzoek zijn de maatregelen, zoals getoond in tabel 2, die circulair gedrag van burgers bevorderen verder onderzocht en getoetst bij de intermediairs. Dit zijn maatregelen die volgen uit lijn 1 en 2 van het programma Circulair Doen en zijn door RWS/IenW aangeleverd aan KplusV. Deze maatregelen vallen binnen de cirkel van invloed en betrokkenheid. In dit eerste inhoudelijke hoofdstuk volgt een uiteenzetting van de getoetste (gedrags)maatregelen. Daarnaast geven we een prioritering voor de focus voor ondersteuning in circulaire maatregelen per type intermediair.

Circulaire maatregelen
1. Oprichten circulair ambacht centrum
2. Voorlichtingscampagnes voor circulaire thema's
3. Reparatie faciliteren van kleding en spullen
4. Bevorderen van delen en lenen
5. Bevorderen van 2 ^e -hands kopen
5. Beperken van niet-circulaire reclame en marketing
6. Het aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat

Tabel 2. Getoetste maatregelen uit lijn 1 en 2 die intermediairs kunnen nemen

3.1.1 Het verschilt sterk per maatregel of deze al wordt geïmplementeerd en in hoeverre intermediairs ze als kansrijk zien

Alle respondenten

Wordt al toegepast

Het **faciliteren van reparatie van spullen en kleding** wordt door de meeste intermediairs (33%) al toegepast, in het **opzetten of CA** worden door een groot deel (31%) al concrete stappen in ondernomen

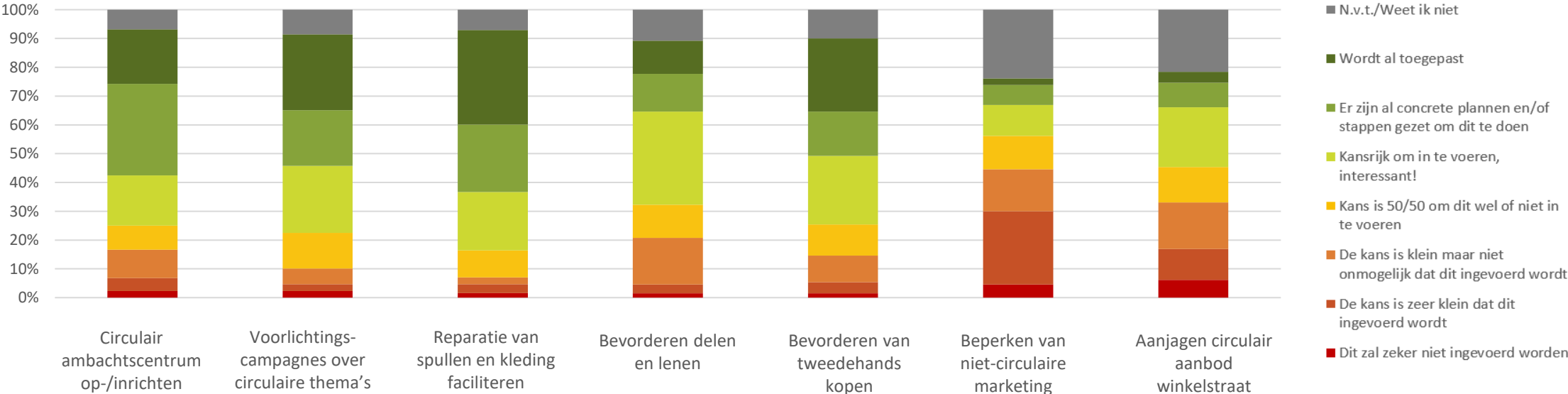
Meest kansrijk

Het **bevorderen van delen en lenen** wordt nog niet veel toegepast maar wel door veel intermediairs (32%) als kansrijke maatregel gezien

Minst kansrijk

Het **beperken van niet-circulaire marketing** wordt het minst toegepast en ook als het minst kansrijk gezien door alle intermediairs

Kansrijkheid CE-maatregelen (totaal N = 130)

“We gaan volgend jaar kijken of we een CA kunnen opstarten. We kijken op langere termijn ook vanuit de regio hierna (meerdere locaties en materiaal delen). Grootste probleem op dit moment is het niet hebben van ruimte om een CA op te starten. De werf zit op maximale capaciteit qua ruimte. Ik hoop in ieder geval te beginnen met experimenten. Ik voorzie problemen rondom het krijgen van financiën. Ik heb nog geen beeld van of ik mijn raad warm kan laten draaien voor dit project. Ik voorzie dat ze weinig tot geen kennis hebben van CE. Ze hebben ons programma Duurzaamheid ondertekent, maar weten eigenlijk nog helemaal niet wat dit voor de gemeente gaat betekenen. Ik moet onze raadsleden laten inzien dat we hier denken over de lange termijn (25 jaar minimaal) en dat zij ook zo ver vooruit moeten denken. Dat vraagt nu dus investeringen die pas later in de tijd terugkomen. Subsidie (voor onderzoek) is sowieso welkom. Een handboek/stappenplan om een CA op te zetten is ook fijn. Mogelijkheden die je kan toepassen zonder (veel) ruimte, zijn erg wenselijk! Manieren om een (rechtse) raad mee te laten denken over dit soort onderwerpen zijn welkom.”

- Programmalijntrekker Circulaire Economie bij een kleine ‘starter’ gemeente in oost-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Vinden van ruimte en geschikte locatie wordt vaak genoemd als belemmering
- Het rondkrijgen van de business case en vinden van financiële ondersteuning is een uitdaging
- Bestuurders geven er geen prioriteit aan
- Er is behoefte aan best-practices over hoe een CA op te zetten, locaties te vinden, business cases

“Landelijk onderzoek over effectieve boodschappen om gedrag te beïnvloeden zou ons helpen. Lokaal aansluiten op landelijke campagnes zou ook heel goed zijn! Het beste lijkt te werken als je mensen door 'vertrouwelingen' in hun eigen omgeving aan kunt spreken. Een landelijke regeling voor buurtinitiatieven om hier vorm aan te geven zou bestaande capaciteit opschaalbaar maken en het bereik aanzienlijk kunnen vergroten.”

- Programmanager Circulaire Economie bij een grote 'koploper' gemeente in West-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Er is veel behoefte aan concrete campagnematerialen zoals voorbeelden, succes- en inwonerverhalen en communicatietoolkits
- Er wordt veel aangegeven dat er al voorlichtingscampagnes in het onderwijs worden gedaan ('waste races')
- Men wil meer afstemming en ondersteuning vanuit een landelijke opgezette campagnes voor maximale effectiviteit (er wordt ook veel aansluiting gezocht bij Week van CE)
- Men zou graag meer middelen en capaciteit hebben om campagnes op te zetten/uit te voeren
- Provincies geven aan dat voor campagnes meer een rol voor gemeentes of juist het rijk ligt

Inzichten bij reparatie faciliteren van kleding en spullen

“Fietsen worden gerepareerd door Restore, er zijn repaircafe's en daarnaast zijn er ook een aantal commerciële reparatiemogelijkheden. Landelijke comcampagnes kunnen reparatie ondersteunen. Verder is het goed om te kijken hoe repaircafe's vanuit het Rijk ondersteund kunnen worden.”

- Adviseur huishoudelijk afval en grondstoffen bij een middelgrote ‘middenmoot’ gemeente in Oost-Nederland

“Repaircafés werken met vrijwilligers, hebben nu subsidie van de gemeente ontvangen maar dat is eenmalig. Landelijke ondersteuning ook in de lobby kan helpen”

- Transitieregisseur Circulaire Economie bij een grote ‘koploper’ gemeente in West-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Samenwerkingen met en ondersteuning van repaircafés veel genoemd, maar gemeentes noemen ook vaak dat de gemeentelijke rol in repaircafés beperkt is
- Reparatie wordt vaak benoemd als onderdeel van circulaire ambachtscentra
- Met heeft behoefte aan ondersteuning vanuit de rijksoverheid met instrumenten/gereedschappen voor campagnevoering
- Sommigen geven aan in te zetten op het bevorderen van vaardigheden om zelf te repareren of juist professionalisering van reparatieplekken te ondersteunen
- Provincies geven aan dat dit niet bij hun rol past

Quote en belangrijkste inzichten bij het bevorderen van delen en lenen

“Het delen en lenen van producten tussen inwoners gebeurt mogelijk nu al, maar daarvan hebben wij geen gegevens. Het bevorderen hiervan (bijv. met deelauto's) zou kunnen door middel van stimuleringsmaatregelen en subsidies.”

- Beleidsmedewerker en adviseur afvalstoffen bij een kleine ‘starter’ gemeente in Noord-Nederland

“Wij denken dat onze toegevoegde waarde als provincie niet zit in het lokale schaalniveau. In het ontwikkelen van ketenconcepten of businessmodellen waarin lenen en delen een onderdeel is zijn we wel geïnteresseerd”

- Programmamanager ‘middenmoot’ provincie in Oost-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Ook hier is ondersteuning van rijksoverheid noodzakelijk in beleidsinstrumenten en campagnevoering
- Provincies zien geen grote rol voor henzelf, hooguit in ketens of in verdienmodellen
- Er worden vooral private/wijk-/marktinitiatieven genoemd, men weet soms niet goed hoe die te ondersteunen of twijfelt of men daar “tussen moet gaan zitten”
 - Ondersteuningsbehoefte zit in betaalbaarheid (subsidie/verdienmodel) en gemak
 - Goede voorbeelden vanuit buurten worden wel regelmatig gedeeld via gemeentelijke kanalen of digitale kaarten
- Deel mobiliteit word veel genoemd als voorbeeld.
- Ondersteuning in capaciteit en middelen wordt door sommigen genoemd als versneller

Inzichten bij het bevorderen van 2^e-hands kopen

"We doen al iets via communicatie in het algemeen. Het noemen van winkels wordt nog als "spannend" gezien aangezien het dan lijkt op het aanbevelen van winkels en je niet zeker weet hoe compleet de lijst is. Wij missen dus het overzicht op dit moment. Regio gemeente hebben een soort van digitaal plein waar bedrijven zich zelf kunnen aanmelden en dat zou wellicht een optie zijn, als we dat kunnen opzetten.

- Beleidsadviseur Ruimte bij een middelkleine 'starter' gemeente in West-Nederland

Een landelijk regeling zou helpen om passende huurprijzen te kunnen bieden zodat preloved items ook zichtbaar worden op prominente plekken in de winkelstraat. Naast een groter bereik normaliseert die zichtbaarheid tweedehands kopen, reparatie en delen. Superbelangrijk!

- Programmanager Circulaire Economie bij een grote 'koploper' gemeente in West-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Inzichten komen sterk overeen met de bevordering van delen en lenen.
- Geen grote rol voor provincies op lokaal niveau, maar vooral rol voor gemeentes
- Er worden vooral landelijke platforms genoemd en ondersteuning van kringloopwinkels en ook hier vraagt men hoe die goed te ondersteunen of twijfelt of men daar wel een rol voor gemeentes moet liggen
 - Goede voorbeelden vanuit buurten worden wel regelmatig gedeeld via gemeentelijke kanalen of digitale kaarten/routes
- Combinatie met circulaire ambacht centra wordt vaak genoemd

Ik zie geen draagvlak om dit in een aanbesteding buitenreclame op te nemen. Daarnaast is het afkaderen wat wel en niet circulair is lastig.

- Adviseur huishoudelijk afval en grondstoffen bij een middelgrote ‘middenmoot’ gemeente in Oost-Nederland

Wie bepaalt of iets wel of niet circulair is? Dat is triviaal. Vervolgens: Wie gaat hierop toezien? Dit is betuttelend en weinig zinvol. Bovendien roept dit weerstand op bij de lokale ondernemers en is het politiek gevoelig. Dit gaat nauwelijks prioriteit krijgen naast andere thema's die met de inwerkingtreding van de Omgevingswet spelen

- Beleidsmedewerker en adviseur afval stoffen bij een kleine ‘starter’ gemeente in Noord-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Men geeft aan dat dit bestuurlijk/politiek erg gevoelig ligt (betuttelend) en daarom niet zo kansrijk is
- Men heeft behoefte aan tips over hoe dit in beleid op te nemen en hoe ‘niet-circulaire reclame’ af te kaderen
- Sommigen twijfelen aan de lokale effectiviteit hiervan als dit niet nationaal of zelfs Europees wordt ingevoerd.
- Provincies zien hierin nauwelijks een rol voor zichzelf, hooguit in reclame langs provinciale wegen
- Sommige koplopers geven aan al wel in te zetten op een verbod op reclame voor vliegen, vlees/vis, ‘fossiele producten’

Inzichten bij het aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat

“We werken aan het faciliteren en stimuleren van circulair ondernemerschap. Zowel circulaire start-ups/scale-ups ondersteunen als bestaand MKB 'omkatten'. We ondersteunen bij het zoeken naar ruimte & via subsidies. Bijvoorbeeld in de winkelstraat: Kringloopwinkels, Nieuwe Nassen (horeca) en de SWAP shop”

- Strategisch beleidsadviseur circulaire economie bij een grote ‘koploper’ gemeente in West-Nederland

Financiering/aanbod wordt onderzocht, zou zeer welkome invulling zijn van aanbod in stadscentrum. Goedkoper aanbieden is juridisch wellicht lastig. Ook ontbreken middelen om vastgoed aan te kopen.

- Adviseur circulaire economie bij een middelkleine ‘koploper’ gemeente in Oost-Nederland

Belangrijkste inzichten:

- Er wordt vaak een link gelegd met het stimuleren van ondernemerschap, start-ups, scale-ups en kan een plek hebben in de ‘detailhandelstrategie’
- Het helpen vinden van geschikte locaties en via subsidies wordt als belangrijkste ondersteuning genoemd
- Men geeft aan baat te hebben bij goede voorbeelden van andere gemeentes, ook in hoe ondernemers financieel te ondersteunen omdat dit gevoelig ligt
- Sommigen zijn ‘bang’ voor de discussie en juridische procedures door het maken van onderscheid tussen ondernemers
- Wederom zien provincies hierin geen rol voor zichzelf

3.1.2 De focus voor ondersteuning in circulaire maatregelen verschilt per type intermediair

Op basis van de inschatting van intermediairs hoe kansrijk de circulaire maatregelen op invoering zijn, is de mate van focus voor bepaald voor het programma Circulair Doen om hier ondersteuning in te bieden. Dit is samengevat in tabel 1.

In de volgende pagina's wordt ingegaan op de inzichten per subgroep die de basis vormt voor deze tabel.

Tabel 1: Ondersteuningsfocus per maatregel en intermediair

	Oprichten van circulair ambachtcentrum	Uitvoeren van voorlichtingscam pagnes voor circulaire thema's	Reparatie faciliteren van kleding en spullen	Bevorderen van delen en lenen	Bevorderen van 2 ^e -hands kopen	Beperken van niet-circulaire reclame en marketing	Aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat
Starter gemeente	✓ ✗	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Middenmoot gemeente	✓	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Koploper gemeente	✓	✓	✓	🎯	✓	🎯	🎯
Provincie	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗

Kansrijk, focus hier
ondersteuning op

Wordt al uitgevoerd of
aan gewerkt

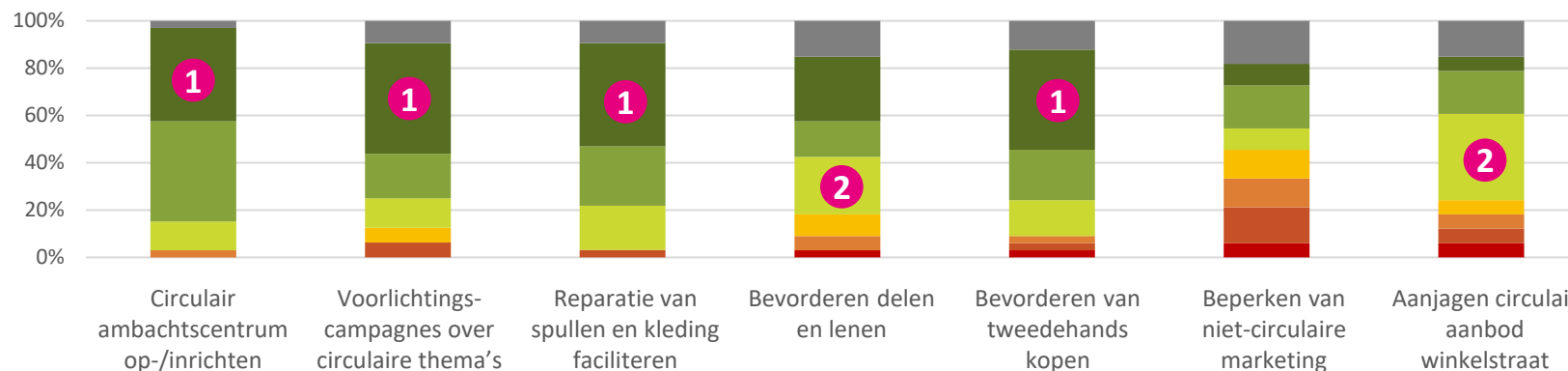

Minder kansrijk

De potentie van circulaire maatregelen voor koplopers

Gemeenten

Koplopers
(N=33)

“Geef van de volgende circulaire maatregelen aan hoe kansrijk je deze inschat om in te voeren binnen jouw gemeente of provincie”

- N.v.t./Weet ik niet
- Wordt al toegepast
- Er zijn al concrete plannen en/of stappen gezet om dit te doen
- Kansrijk om in te voeren, interessant!
- Kans is 50/50 om dit wel of niet in te voeren
- De kans is klein maar niet onmogelijk dat dit ingevoerd wordt
- De kans is zeer klein dat dit ingevoerd wordt
- Dit zal zeker niet ingevoerd worden

Koplopers: De meeste kansrijke maatregelen lijken wel genomen of er zijn concrete plannen voor

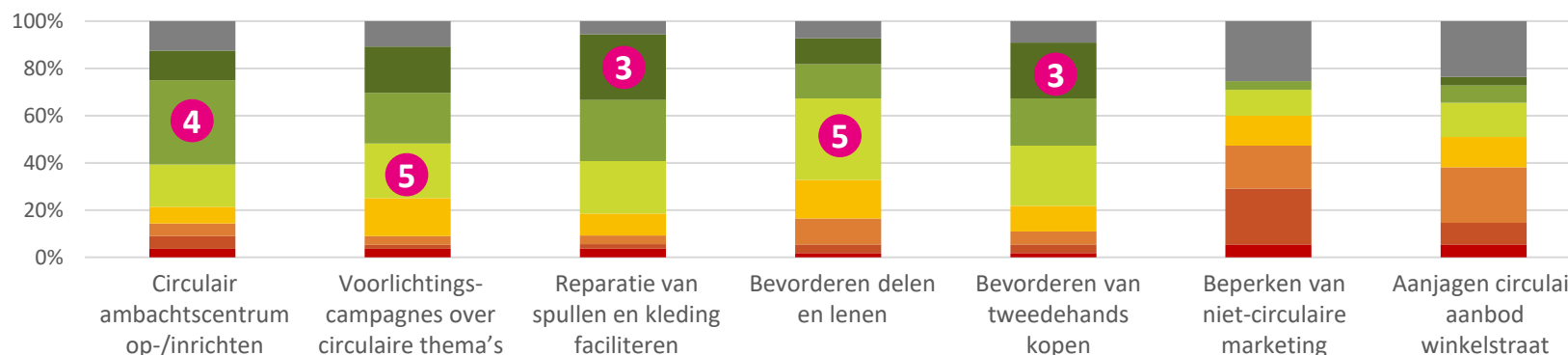
1 Ambachtcentra, voorlichtingscampagnes, reparatie faciliteren en bevorderen 2e hands kopen wordt al door 40-45% van de respondenten toegepast en zo niet dan zijn er bij koplopers vaak al concrete plannen voor.

2 Het bevorderen van delen en lenen (24%) en aanjagen circulaire aanbod (36%) wordt als kansrijk ervaren en interessant om in te voeren.

De potentie van circulaire maatregelen voor de middenmoot

Gemeenten

Middenmoot
(N=55)

“Geef van de volgende circulaire maatregelen aan hoe kansrijk je deze inschat om in te voeren binnen jouw gemeente of provincie”

- N.v.t./Weet ik niet
- Wordt al toegepast
- Er zijn al concrete plannen en/of stappen gezet om dit te doen
- Kansrijk om in te voeren, interessant!
- Kans is 50/50 om dit wel of niet in te voeren
- De kans is klein maar niet onmogelijk dat dit ingevoerd wordt
- De kans is zeer klein dat dit ingevoerd wordt
- Dit zal zeker niet ingevoerd worden

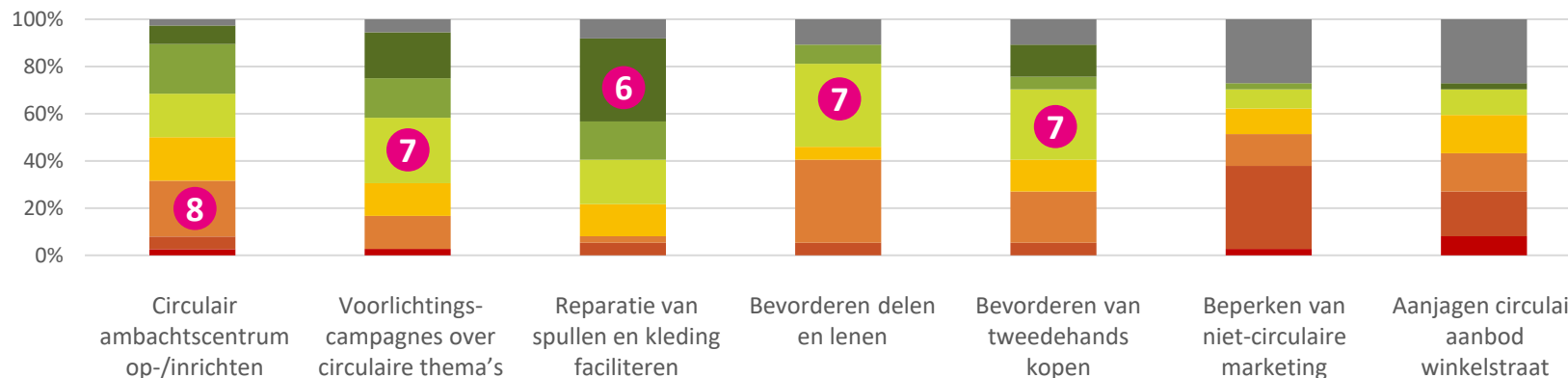
Middenmoot: Er zijn nog veel kansrijke maatregelen waar stappen in gezet kunnen worden

- 3 Reparatie faciliteren en bevorderen 2e hands kopen wordt het meest toegepast (28% en 24%).
- 4 Voor het opzetten van circulaire ambachtcentra zijn vaak (36%) concrete stappen gezet.
- 5 Het bevorderen van delen en lenen (35%) en voorlichtingscampagnes over circulaire thema's (23%) zijn de meest kansrijke maatregelen die niet nog veel worden toegepast. Maar ook het bevorderen van 2e hands kopen en reparatie faciliteren is kansrijk, ook al word dit al vaker toegepast.

De potentie van circulaire maatregelen voor starters

Gemeenten

Starters
(N=37)

“Geef van de volgende circulaire maatregelen aan hoe kansrijk je deze inschat om in te voeren binnen jouw gemeente of provincie”

- N.v.t./Weet ik niet
- Wordt al toegepast
- Er zijn al concrete plannen en/of stappen gezet om dit te doen
- Kansrijk om in te voeren, interessant!
- Kans is 50/50 om dit wel of niet in te voeren
- De kans is klein maar niet onmogelijk dat dit ingevoerd wordt
- De kans is zeer klein dat dit ingevoerd wordt
- Dit zal zeker niet ingevoerd worden

Starters: Men ziet kansen, maar men ziet ook veel belemmeringen om maatregelen daadwerkelijk in te voeren

- 6** Reparatie faciliteren is veruit de meest toegepaste maatregel bij starters (35%)
- 7** Bevorderen van delen en lenen (35%) en 2^e-hands kopen (30%) zijn kansrijke maatregelen om in te voeren bij starters, echter is er ook een relatief grote groep die de kans op invoer van de maatregelen klein acht. Voorlichtingscampagnes zijn ook kansrijk (28%), en daar lijkt minder weerstand voor.
- 8** Opvallend veel starters (24%) geven aan weinig kans te zien voor circulaire ambachtcentra, mogelijk komt dit door het grote aandeel van kleine gemeentes in de groep met starters

3.1.3. Goede voorbeelden van circulaire initiatieven en maatregelen door intermediairs

Door: Gemeente Amsterdam

Type: Uitvoeringsagenda

Helpt bij: Opstellen gemeentelijke uitvoeringsagenda

Artikel 16 november 2023

Uitvoeringsagenda Circulair 2023-2026

Redactie openresearch.amsterdam

Onderdeel van

[Onderzoeken/ Rapporten 2023 Gemeenteraad](#)

[Programma Amsterdam Circulair](#)

[Strategie Amsterdam Circulair](#)

[Onderzoeken/ Rapporten 2024 Gemeenteraad](#)

Trefwoorden

[Monitor](#) [Circulair](#)

[Beleid](#) [Toon meer](#) ▼

↓ Naar kennisnetwerk

Goed voorbeeld van intermediair: Circulaw

Door: Gemeente Amsterdam en partners
Type: Juridische instrumenten
Helpt bij: Rol nemen decentrale overheid

Beleid

Circulaire ambachtscentra voor meubels realiseren door middel van subsidie

Door middel van een subsidieregeling kun je de ontwikkeling van een landelijk dekkend netwerk van circulaire ambachtscentra bevorderen. De centra kunnen de circulariteit van meubels bevorderen.

Juridische houdbaarheid	Invloed	Overheidslaag	R-ladder
Hoog	Gemiddeld	Gemeentelijk	R3 – R4 – R5

Consumententextiel Beleid

Geef kindtegoed op stadspas voor duurzame kleding

Door op een stadspas kindtegoed voor duurzame of tweedehands kledingwinkels te zetten, ontmoedig je als gemeente de aanschaf van fast fashion.

Juridische houdbaarheid	Invloed	Overheidslaag	R-ladder
Hoog	Beperkt	Gemeentelijk	R3 – R4

Consumententextiel Beleid

Stel een vestigingsbeperking in voor kledingverkoop in het omgevingsplan

Door het invoeren van een vestigingsbeperking voor textielverkoop in het omgevingsplan kun je het aantal winkels dat kleding verkoopt, beperken.

Juridische houdbaarheid	Invloed	Overheidslaag	R-ladder
Beperkt	Beperkt	Gemeentelijk	R1 – R2 – R3 – R4 – R5 – R6

Goed voorbeeld van intermediair: Inwoners informeren over lenen, delen en huren

Door: Rotterdam Circulair

Type: Communicatie

Helpt bij: Inwoners informeren over circulaire opties in gemeente

Delen met elkaar is duurzaam. Er hoeven dan minder spullen gemaakt te worden en er wordt minder weggegooid. Er zijn veel dingen die je vaak maar één keer per jaar of tijdelijk gebruikt. Als je bijvoorbeeld een koffer, partytent, ladder, boormachine of zelfs een auto leent, scheelt dat voor het milieu en in je portemonnee.

Je kunt al eeuwen boeken lenen in een bibliotheek. Of kunst uit de artotheek. En ook de speelotheek (speelgoed) bestaat al tijden. Even langslopen bij de burelen doen we ook al sinds jaar en dag. De afgelopen jaren zijn er ook online platforms, buurtapps en andere sociale netwerken ontstaan waar je in de buurt spullen kunt delen, lenen, ruilen en huren. Denk aan [Nextdoor](#) of [Peerby](#).

Kijk op [de circulaire routeplanner](#) of er bij jou in de buurt een leuk deelinitiatief te vinden is.

Milieu Centraal heeft ook een handig overzicht van gemaakt. Van auto tot boot, van gereedschap tot kleding, van etensrestjes tot zonnepanelen. [Bekijk het hier](#).

Lenen, delen en huren

Goed voorbeeld van intermediair: eerder zindelijk, minder luierafval

*Door: Gemeente Rotterdam,
Barendrecht en Apeldoorn
Type: Gratis training
Helpt bij: Minder luierafval*

Alsjeblieft, cadeautje van jouw gemeente

Doe gratis mee

Wist je dat de meeste peuters van nu veel langer luiers gebruiken dan vroeger? Tot wel 1,5 jaar langer dan in 1990.

Hierdoor is er steeds meer afval en kost het gezinnen meer geld. En dat is zonde. Daarom organiseren we samen met gemeenten en kinderdagverblijven deze zindelijkheidscampagne.

**Je kindje uit de luiers, jij uit de kosten.
Samen minder afval in de stad!**

Dus woon jij in een gemeente die meedoet deze zomer? Meld je dan aan via onderstaande knop.

Alleen nog voor de gemeenten Rotterdam, Barendrecht en Apeldoorn.

Meld je gratis aan

3.1.4. Conclusies over circulaire gedragsmaatregelen

Vanuit de deepdive in de maatregelen zien we dat intermediairs het volgende nodig hebben om stappen te kunnen zetten in het implementeren van circulaire gedragsmaatregelen op textiel, meubels en elektr. apparaten.

- **Gemeenten zijn zoekende in wat hun rol** is wat betreft beleid en aanjagen van circulair gedrag. Met name starters en de middenmoot twijfelen of ze circulaire wijk-/marktinitiatieven moeten ondersteunen en als ze dat willen zijn ze zoekende wat hierin de beste stimuleringsmaatregelen zijn. Ze zijn terughoudend in het 'ingrijpen' in de markt en zijn bang voor juridische consequenties (bijv. bij beperken reclame, toewijzen locaties, vergunningverlening). **Succesvolle voorbeelden en richtlijnen voor goede stimuleringsmaatregelen zijn vanuit de landelijke overheid zeer welkom.**
- Gemeentes zien dat de **verdienmodellen voor circulaire ondernemers** onder druk staan, maar het is niet hun rol om nieuwe verdienmodellen te creëren. Repairshops en kringloopwinkels worden vaak gerund door vrijwilligers en

zijn daardoor niet schaalbaar en bijvoorbeeld schoenmakers verdwijnen uit buurten omdat ze niet rendabel zijn. **Een professionaliseringsslag is hier nodig en landelijke stimuleringsmaatregelen zijn hiervoor gewenst.** Sommige **provincies** zien een kleine rol voor zichzelf, in het ontwikkelen van nieuwe **business modellen voor nieuwe ketenconcepten**. Ook hier is behoefte **aan succesvolle voorbeelden voor circulaire verdienmodellen vanuit de landelijke overheid.**

- In meerdere maatregelingen **komt het ruimte vraagstuk** naar voren. Voor een CA is vaak geen (extra) ruimte en voor circulaire ondernemers in winkelgebieden is vaak geen 'betaalbare' locatie beschikbaar ondanks dat er ook leegstand is. Grotere gemeentes hebben soms de middelen om panden aan te kopen en voor circulaire ondernemers beschikbaar te stellen, maar **kleinere gemeenten** hebben hier niet de middelen voor, **weten niet goed hoe ze hierin kunnen ondersteunen en hebben behoefte aan middelen om vastgoed er beschikking te stellen.**

- CE intermediairs uit (veelal rechtse) gemeentes benoemen dat **het vinden van bestuurlijk draagvlak** en prioriteit voor circulaire maatregelen laag is of dat de maatregelen politiek ‘gevoelig’ zijn. Men wil niet ‘ingrijpen’ in de marktwerking, met wil niet ‘betuttelend’ zijn naar inwoners, en/of men dat het de ‘vrije keuze’ van inwoners is. Daarnaast is er door andere opgaves (energietransitie, woningnood) minder ruimte voor de minder urgente circulaire transitie. Circulaire intermediairs zijn zoekende hoe men in deze context pragmatische maatregelen kunnen nemen. **Concrete handvatten die circulaire maatregelen koppelen aan andere thema’s en maatregelen die minimaal middelen en capaciteit vragen zijn hierin gewenst.**
- Bij voorlichtingscampagnes voor circulaire thema’s, maar ook als onderdeel van het stimuleren van reparatie of 2^e hands kopen is er veel behoefte om te **kunnen aanhaken op landelijke campagnes** om de effectiviteit van een lokale campagne te verhogen. Ook is er **behoefte aan campagne materiaal** zoals voorbeelden, succes- en inwonerverhalen en communicatietoolkits om het voeren van een campagne te vergemakkelijken.
- **Capaciteit en middelen** is zeker bij starters en middenmoters een terugkerende belemmering voor gemeentes. Zeker met het ravijnjaar voor de deur zien veel intermediairs weinig mogelijkheden om in de komende jaren concrete stappen te zijn om circulaire gedrag te bevorderen. **Ze hebben behoefte ondersteuning in de vorm van aan middelen en capaciteit bij het implementeren van circulaire maatregelen.**
- Met name **starters en de middenmoot denken niet of nauwelijks in afzonderlijke productgroepen**. Veelal heeft men het over 2^e hands kopen of reparatie in het algemeen of CA waar verschillende productgroepen samenkomen. **Waak voor te specifieke taal, voorbeelden, best-practices en ondersteun intermediairs ook in maatregelen die productgroep overstijgend zijn.**

3.2. De mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren

De mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren

In dit hoofdstuk beschrijven we de inventarisatie en analyse van de interviews en enquêtes en alle bevindingen daaromtrent. Daarin gebruiken inzichten in de verdeling van de steekproef (3.2.1) over de 3 subgroepen (starter, middenmoot, koploper), de circulaire thema's waaraan gewerkt wordt en de ambtelijke stappen die hierin gezet (3.2.2) en de ondersteuningsbehoeftes we hebben opgehaald (3.2.3). We sluiten af met conclusies (3.2.4) over de drie subgroepen en waar knelpunten liggen bij intermediairs waar het programma Circulair Doen iets in kan betekenen.

Voor een kwantitatieve analyse is het sample voor dit onderzoek relatief klein ($N=162$), maar omdat de totale populatie circulaire intermediairs ook niet heel groot is (schatting 1500) is het sample groot genoeg om betrouwbare uitspraken te doen. De sample bestaat uit 86 unieke gemeenten en 7 unieke provincies. Voor de uitsplitsing in verschillende subdoelgroepen ('starter', 'middenmoot', 'koploper') zijn de aantallen lager, alleen grote verschillen (± 20 procentpunten) geven een betrouwbaar beeld. Er wordt in de rapportage verwezen naar doelgroepen provincies en gemeenten. Doordat de populatie en sample van provincie intermediairs nog kleiner is ($N=15$, 7 unieke provincies) zijn we voorzichtiger hier conclusies in te trekken.

Deze opsplitsing 'starter', 'middenmoot', 'koploper' is in de interviewfase gemaakt op basis van kennis en ervaring van zowel KplusV als RWS. In de enquêtefase is deze inschatting gevalideerd door eigen inschatting van de respondent. Na analyse blijkt dat de categorie indeling koploper, middenmoot en starter sterk is gecorreleerd met de omvang van een gemeenten. Grotere gemeenten zijn vaak koploper. Van de kleinste gemeenten gaf niemand aan dat ze koploper zijn. Er is daarom gekozen om geen aparte segmentatie op 'omvang' te doen.

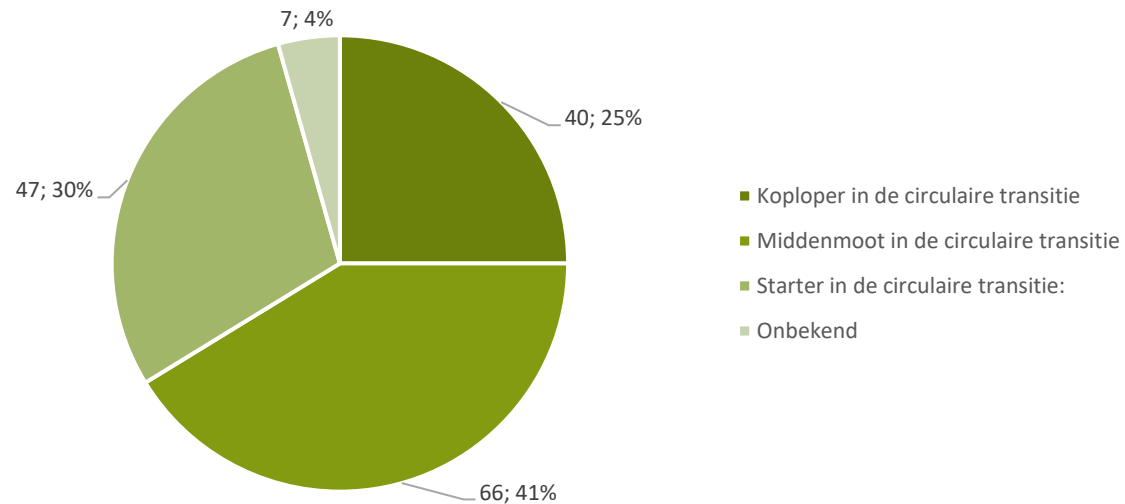
3.2.1 Hoe ziet de steekproef eruit?

De middenmoot is de grootste groep gemeentes, de grootte van gemeente is sterk gecorreleerd aan de positie op het thema circulair

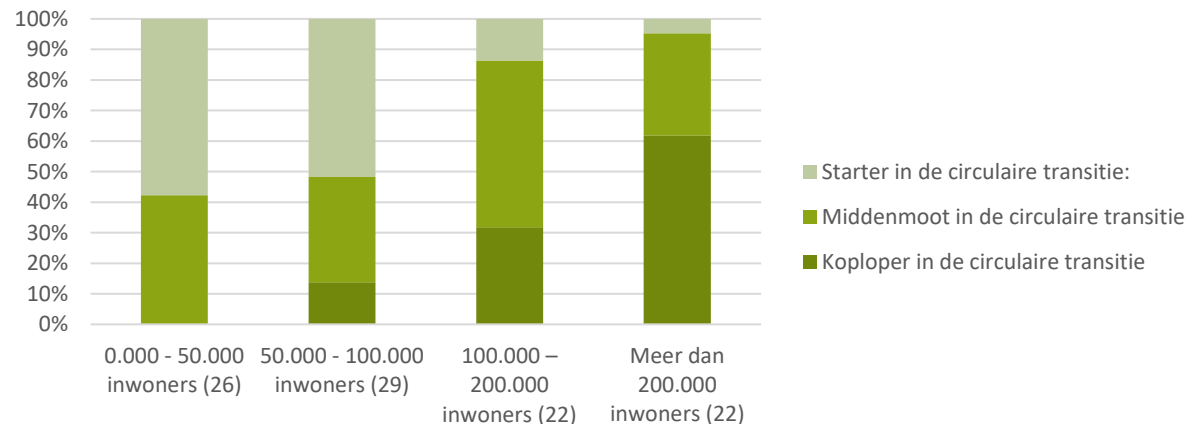
Gemeenten

Wat is hun positie op thema circulair

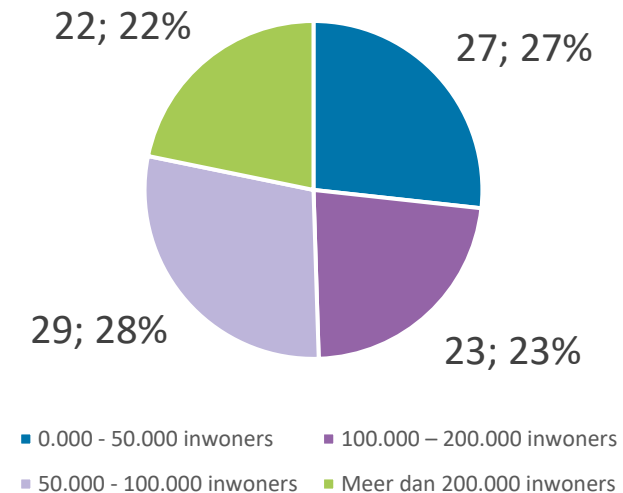

De middenmoot is met 41% het grootste segment in het onderzoek. De verhouding koploper, middenmoot en starter is sterk gecorreleerd met de omvang van een gemeenten. Grotere gemeenten zijn vaak koploper. Van de kleinste gemeenten gaf niemand aan dat ze koploper zijn.

Positie gemeenten per omvang

Omvang gemeentes

Het verschil van de intermediairs op het gebied van beschikbare FTE is vooral tussen koplopergemeenten en startergemeenten groot

Alle respondenten

Wat zijn de verschillen per type intermediair: fte

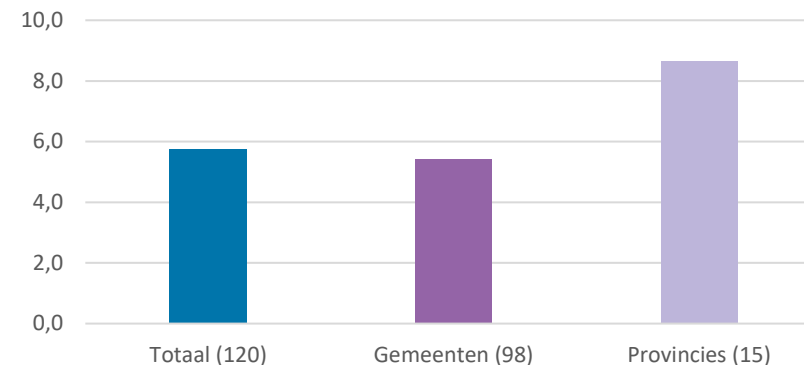
Totaal

Gemeente

Provincie

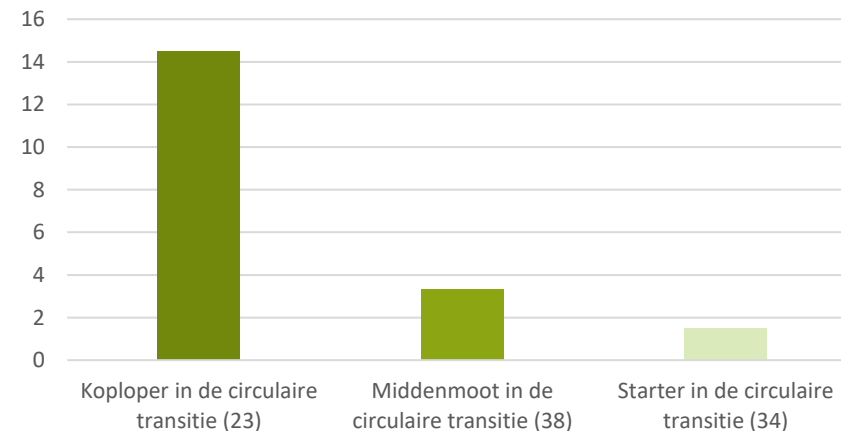
Gemiddeld is er bij de **intermediairs 5.8 fte** aan het werk aan de circulaire economie. Bij de **gemeenten** is dit gemiddeld **5.4 fte** en bij **provincies 8.7 fte**.

Gemiddeld aantal CE fte

Gemeenten

Gemiddeld aantal CE fte

Bij **koplopers** zijn beduidend meer fte beschikbaar dan bij middenmoot en starters. Gemiddeld hebben koplopergemeenten **14.5 fte** werken aan de circulaire transitie, ten opzichte van **3.3 fte** voor **middenmoot** en **1.5 fte** voor **starters**. Dat is opvallend, omdat zij voor dezelfde opgave staan, maar zeer wisselende capaciteit hebben om dit uit te voeren.

Respondenten bij de middenmoot en starters in de circulaire economie werken veelal aan andere opgaves dan alleen circulariteit

Alle respondenten

Wat zijn de verschillen per type intermediair: hoeveel focus heeft de respondent op circulariteit

Totaal

Gemeente

Provincie

Opvallend veel respondenten (59%) werken naast circulariteit aan andere thema's. 42% van de respondenten werkt aan drie of meer circulaire thema's tegelijk.

Koploper

Middenmoot

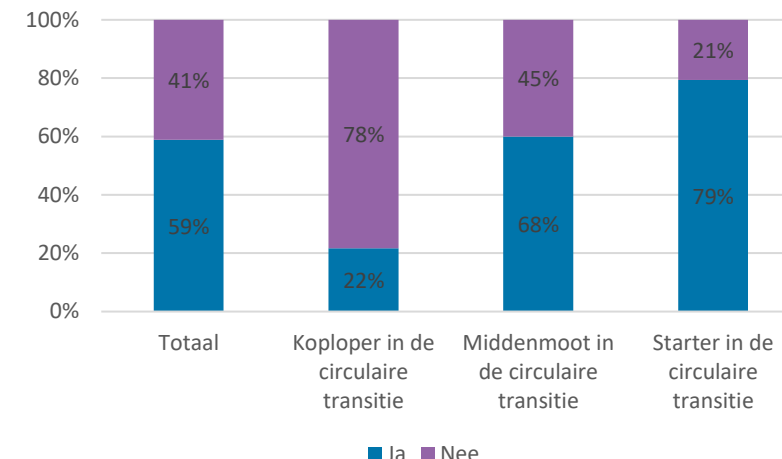
Starter

Slechts 22% van de respondenten van **koplopers** werkt ook aan een andere thema's dan circulaire economie. Binnen deze groep is een veel genoemd ander thema verduurzaming van bedrijven en ondernemers.

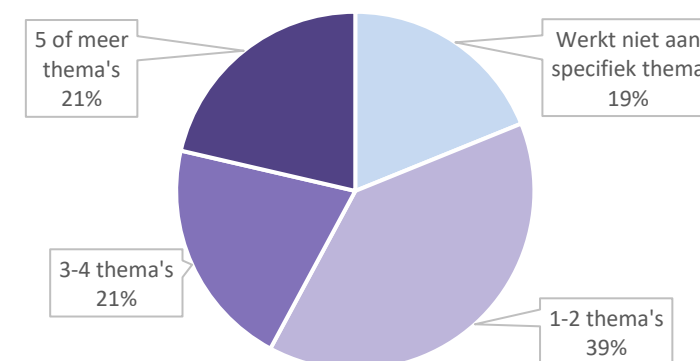
68% van de respondenten van de **middenmoot** werkt aan andere thema's dan de circulaire economie. 40% hiervan geeft aan ook aan bredere duurzaamheidsopgaven te werken, andere veel genoemde thema's zijn afval en grondstoffen beleid/beheer, economie/bedrijvigheid en de energietransitie

Voor respondenten bij **starters** werkt maar liefst 79% aan andere thema's dan de circulaire economie. Bijna de helft hiervan (47%) werkt aan brede duurzaamheids-, klimaatadaptatie of milieuopgaves, daarnaast werkt 26% aan energie/warmtetransitie en 16% aan afval en grondstoffen beleid/beheer.

Werkt u aan andere thema's?

Aantal thema's binnen CE waar men aan werkt

Wat zien we terug over intermediairs in de steekproef?

- De middenmoot vertegenwoordigd de grootste groep gemeentes
- De grootte van gemeente is gecorreleerd met de verhouding koploper, middenmoot en starter
- Koplopers hebben een veel groter (factor 10) aantal FTE's werkzaam aan CE dan startergemeenten (15 t.o.v. 1.5 FTE).
- Respondenten bij de middenmoot en starters in de circulaire economie werken veelal aan andere opgaves dan alleen circulariteit
- Respondenten bij koplopergemeenten zijn meer bekend met gedragspsychologie toepassen in circulair beleid dan respondenten werkzaam bij de middenmoot en starters.

3.2.2 Met welke circulaire thema's zijn de intermediairs bezig en welke ambtelijke stappen zijn hierin gezet?

Bij de organisaties waar de respondenten werken heeft circulair gedrag van inwoners en van consumptiegoederen geen sterke focus

Alle respondenten

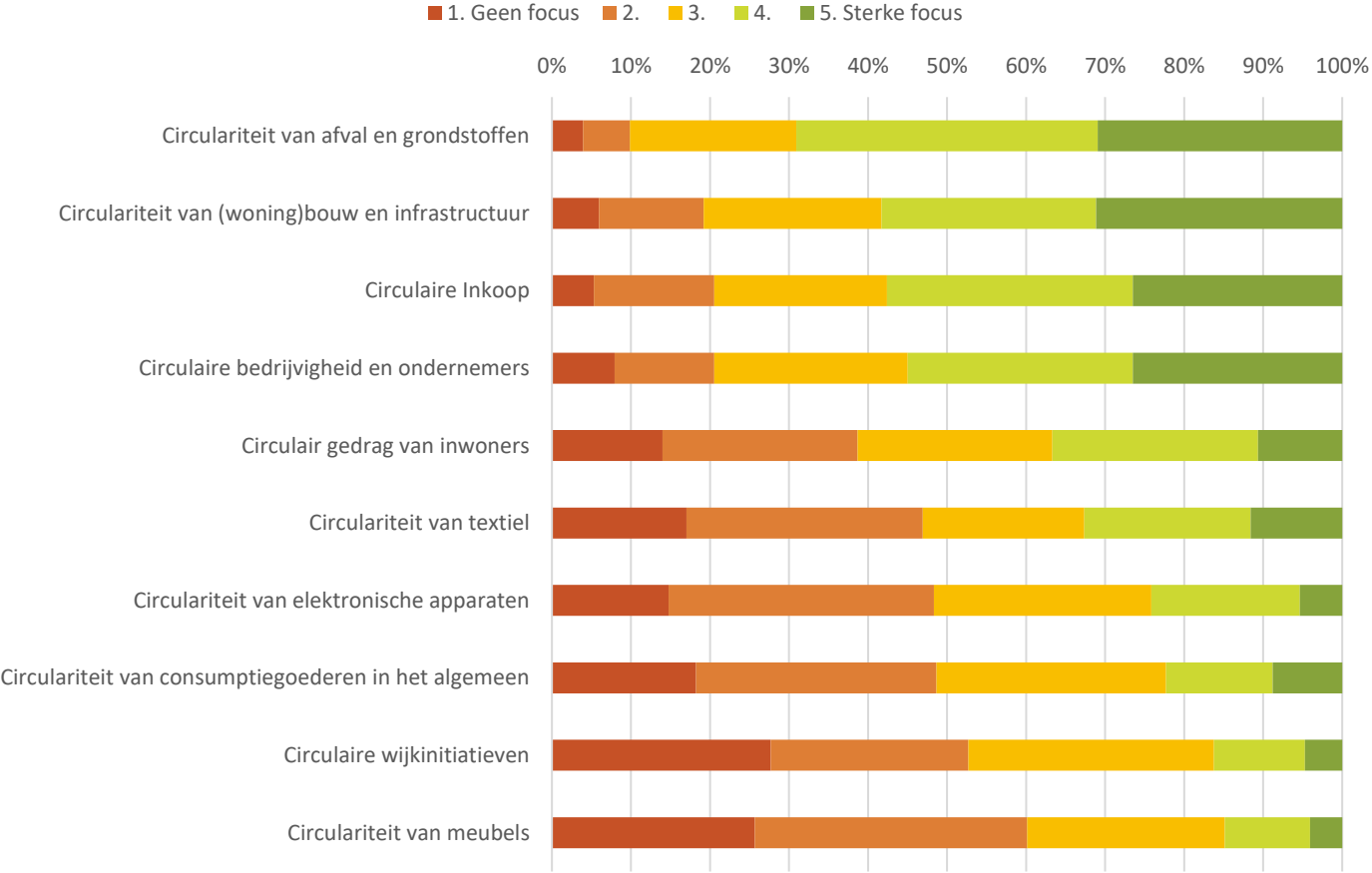
Bij de organisaties waar de respondenten werken heeft circulair gedrag van inwoners en van consumptiegoederen geen sterke focus

In hoeverre ligt er binnen jouw organisatie focus op de volgende circulaire thema's?

- Totaal
- Gemeente
- Provincie

De organisaties waar de respondenten werkzaam zijn focussen gemiddeld genomen het meest op circulariteit van afval en grondstoffen, woningbouw en infra, inkoop en bedrijvigheid/ondernemers.

Op circulair gedrag van inwoners en van consumptiegoederen ligt bij ondervraagde organisaties geen sterke focus.

Vooral koplopers focussen op het thema circulair gedrag van inwoners, maar dit heeft niet de meeste focus

Gemeenten

Vooral koplopers focussen op circulair gedrag van inwoners, hoewel dit niet de meeste focus heeft

Koploper

Middenmoot

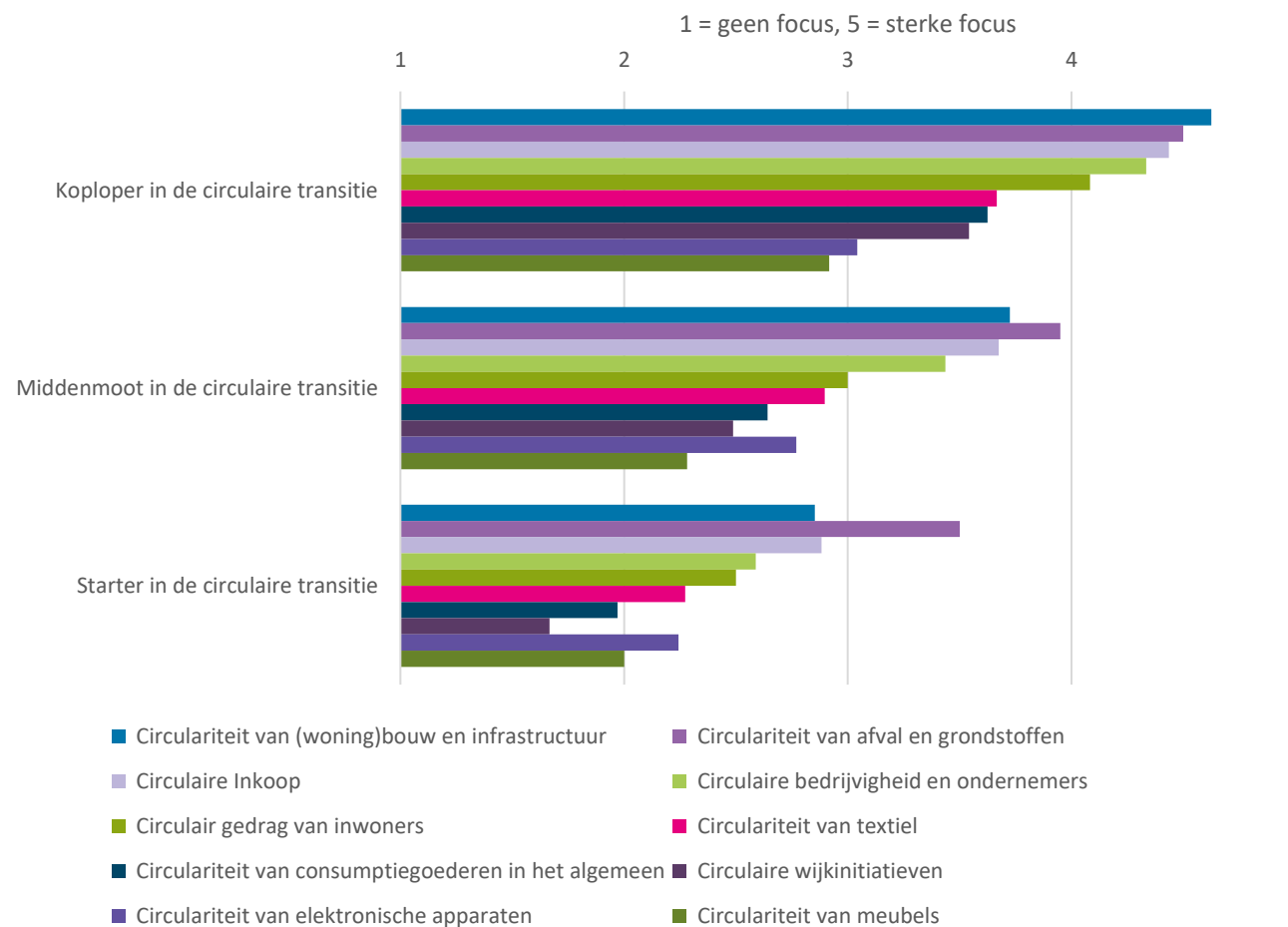
Starter

Koplopers hebben een sterkere focus op circulariteit van woningbouw/infra, afval/grondstoffen, inkoop, bedrijvigheid en ondernemers en circulair gedrag van inwoners

De **middenmoot** heeft een lagere focus op specifieke thema's. De sterkste focus ligt op circulariteit van afval/grondstoffen, woningbouw/infra, inkoop en bedrijvigheid/ondernemers

Starters focussen vooral op circulariteit van afval en grondstoffen

Gemiddelde focus op circulaire thema's van koplopers, middenmoot, starters

Organisaties hebben de meeste ambtelijke stappen gezet op thema's afval en grondstoffen en circulaire inkoop

Alle respondenten

Binnen de thema's en de ambtelijke stappen die zijn gezet zien we dat de organisaties het verst zijn op thema afval en grondstoffen en circulaire inkoop

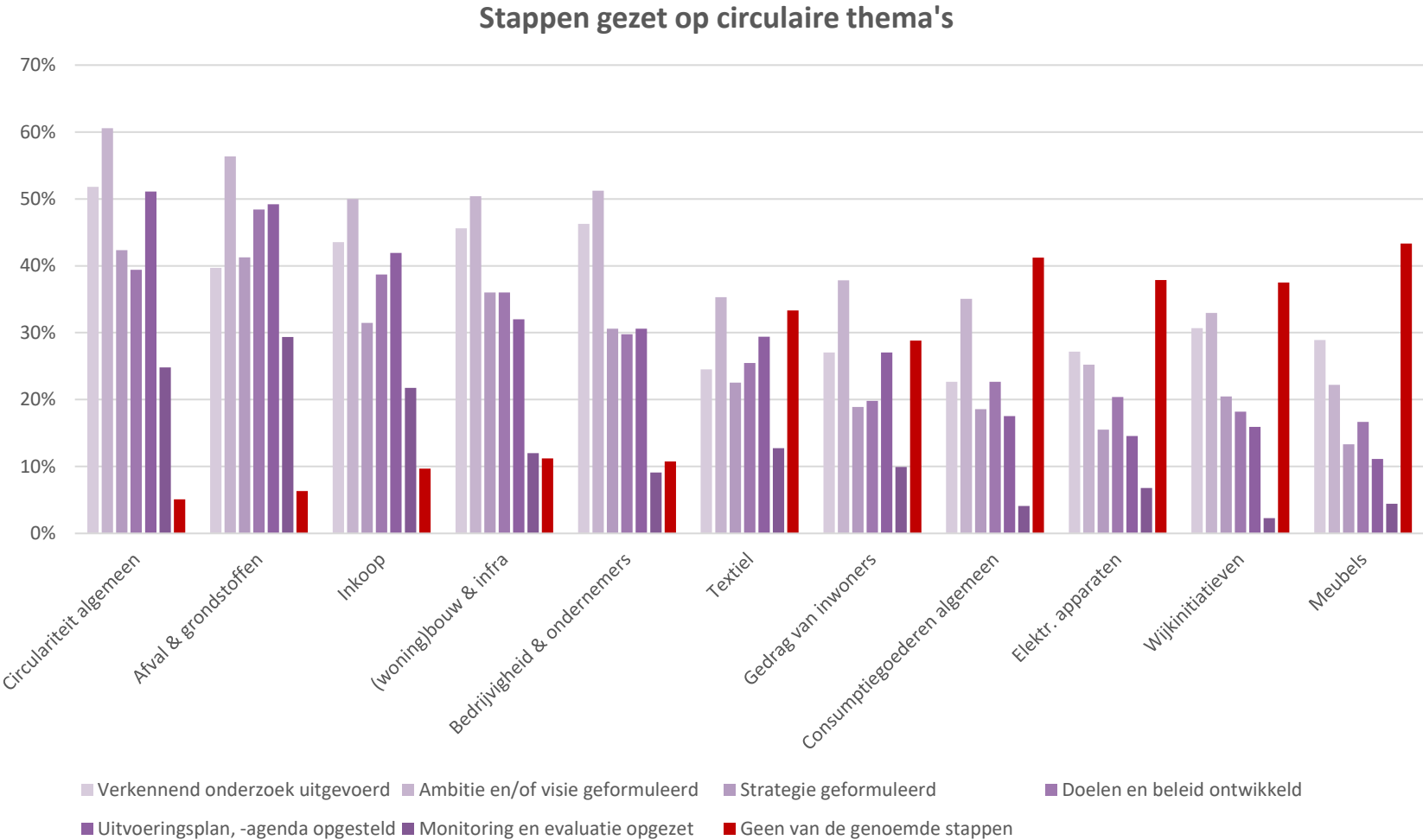
Totaal

Met name op circulaire afval en grondstoffen (49%) en circulaire inkoop (42%) zijn uitvoeringsplannen opgesteld

Voor andere circulaire thema's zijn vooral ambities en visies opgesteld

Het opzetten van monitoring en evaluatie blijft achter op uitvoeringsplanning

Van de consumptiegoederen is voor textiel het meest (29%) een uitvoeringsplan gemaakt

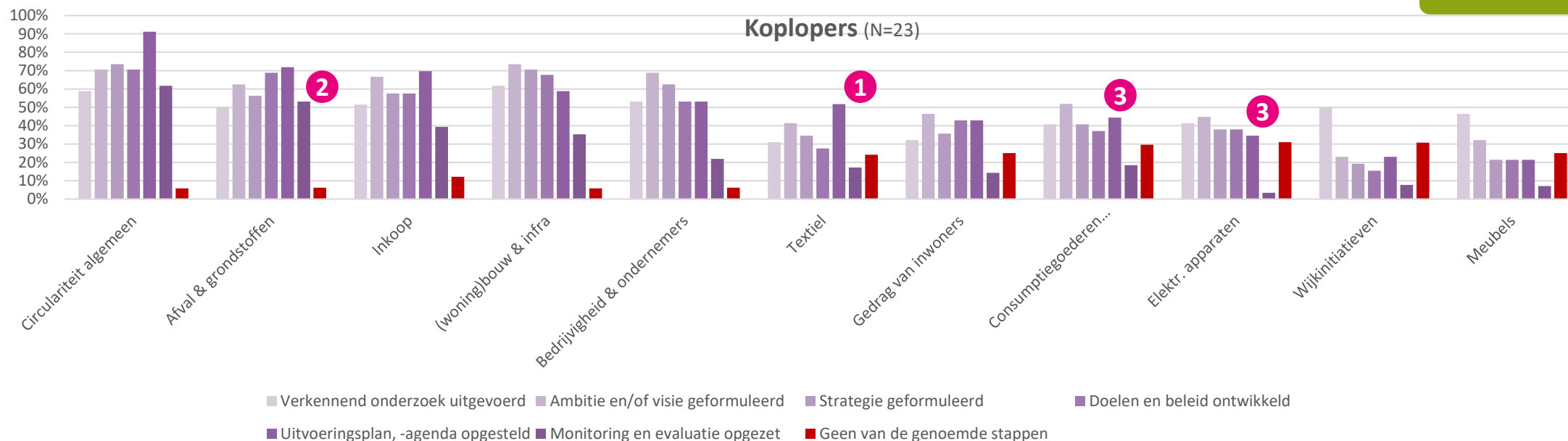
Voor circulair gedrag van inwoners is relatief vaak door starters verkennend onderzoek uitgevoerd en zijn er ambities geformuleerd

Gemeenten

Ambtelijke stappen per circulair thema – De koplopers

Gemeenten

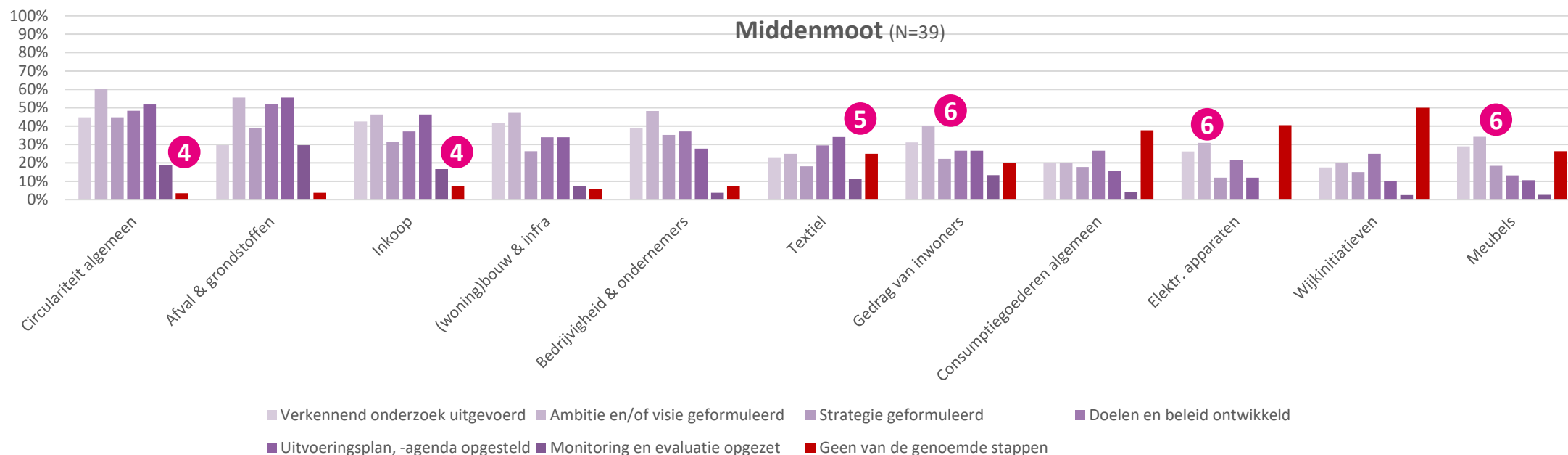
Koplopers

- Opvallend veel koplopers (52%) hebben uitvoeringsplannen om de circulariteit van textiel te bevorderen, terwijl men relatief weinig andere stappen (ambitie, strategie, beleid opgesteld) heeft ondernomen.
- Zelfs bij koplopers blijft monitoring en evaluatie van verschillende circulaire thema's achter op de uitvoering. Op circulariteit in het algemeen, circulariteit van grondstoffen en afval en circulaire inkoop heeft men relatief vaak wél monitorings- en evaluatiestappen gezet.
- Bij de meeste circulaire thema's hebben koplopers relatief veel stappen gezet tot en met het opstellen van uitvoeringsplannen. Circulaire wijkinitiatieven en circulariteit van meubels blijft relatief vaak steken op verkennend onderzoek en het formuleren van ambities.

Vraag 5: Geef aan welke stappen er al ondernomen zijn op de onderstaande circulaire thema's (meerdere opties mogelijk)

Ambtelijke stappen pet circulair thema – De middenmoot

Gemeenten

4 Ongeveer de helft van de middenmoot heeft uitvoeringsplannen opgesteld voor circulariteit in het algemeen, circulariteit van afval en grondstoffen, en circulaire inkoop. Met uitzondering van monitoring afval en grondstoffen (30%) blijft monitoring en evaluatie op alle thema's sterk achter.

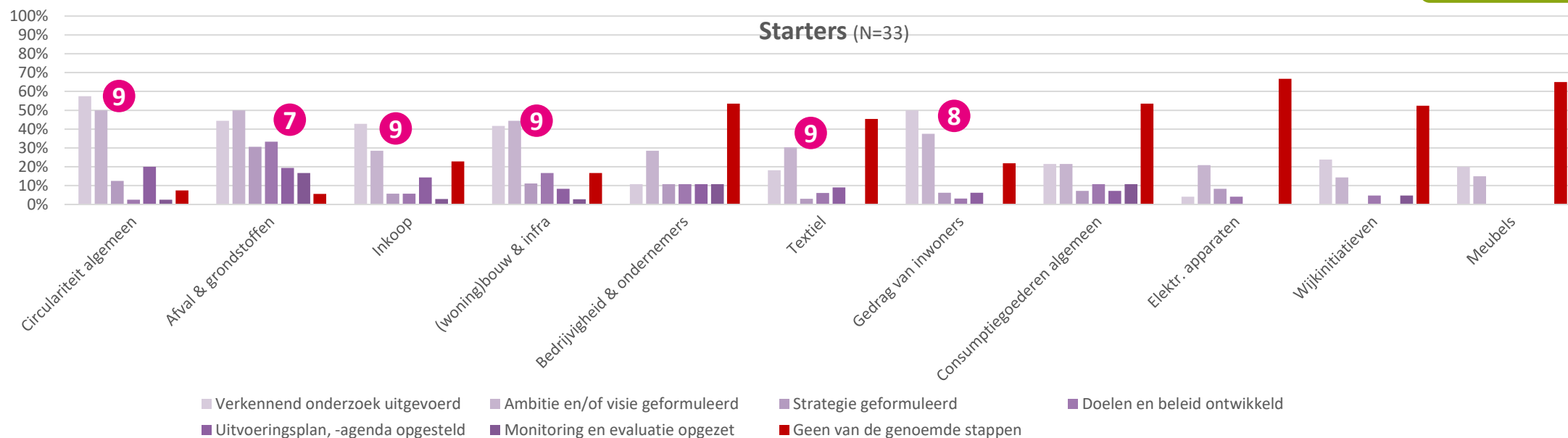
5 Er wordt nog weinig uitvoering gegeven aan de circulariteit van consumentengoederen. Uitzondering is de circulariteit van textiel, hiervoor heeft 34% van de middenmoot uitvoeringsplannen opgesteld.

6 Voor het bevorderen van circulair gedrag van inwoners (40%) en productgroepen meubels (34%) en elektronische apparaten (31%) is door ongeveer één derde van de middenmoot ambities en visies opgesteld.

Vraag 5: Geef aan welke stappen er al ondernomen zijn op de onderstaande circulaire thema's (meerdere opties mogelijk)

Ambtelijke stappen pet circulair thema – Starters

Gemeenten

Starters

- 7** Met circulariteit van afval en grondstoffen zijn starters het verst. Maar de meesten (50%) hebben alleen ambities en visies ontwikkeld, 33% heeft doelen en beleid ontwikkeld, en maar 20% heeft ook daadwerkelijk uitvoeringsplannen opgesteld.
- 8** Opvallend veel starters hebben verkennend onderzoek (50%) en ambities en visies (38%) geformuleerd over circulaire gedrag van inwoners maar verdere stappen blijven sterk achter.
- 9** Voor een aantal circulaire thema's (circulariteit in het algemeen, 50%; circulaire inkoop, 29%; circulaire bouw en infra, 44%, circulaire bedrijvigheid en ondernemers, 29%) heeft men hooguit visie en ambities geformuleerd. Dit geldt ook voor de productgroep textiel (30% heeft ambitie en visie geformuleerd)

Vraag 5: Geef aan welke stappen er al ondernomen zijn op de onderstaande circulaire thema's (meerdere opties mogelijk)

Wat zien we terug over circulaire thema's en stappen die gezet zijn?

- Binnen de circulaire economie wordt vooral gewerkt aan afval en grondstoffen, circulaire bedrijvigheid en circulair gedrag van inwoners
- Respondenten binnen koplopergemeenten werken gemiddeld aan meer circulaire thema's dan de respondenten bij de middenmoot en starters
- Bij de organisaties waar de respondenten werken heeft circulair gedrag van inwoners en van consumptiegoederen geen sterke focus
- Vooral koplopers focussen op het thema circulair gedrag van inwoners, maar dit heeft niet de meeste focus
- Binnen de thema's en de ambtelijke stappen die zijn gezet, zien we dat de organisaties het verst zijn op thema afval en grondstoffen en circulaire inkoop*
- Voor circulair gedrag van inwoners is relatief vaak door starters verkennend onderzoek uitgevoerd en zijn er ambities geformuleerd
- Er zijn duidelijke verschillen in gezette circulaire stappen tussen koplopers, middenmoot en starters

3.2.3 Hoe ziet de ondersteuningsbehoefte eruit voor de intermediairs?

Het gebrek aan duidelijke wetgeving en concrete landelijke doelen zijn voor intermediairs de grootste belemmeringen om stappen te zetten in CE

Alle respondenten

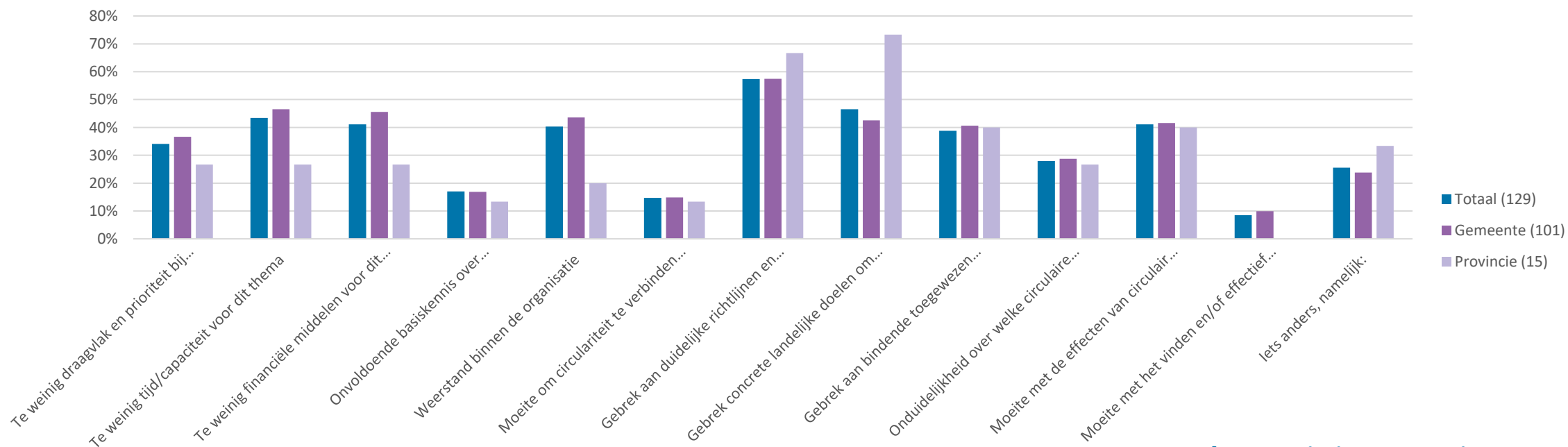
Totaal

Provincie

Gemeente

- Voor **alle intermediairs** is de grootste belemmering om afgelopen 2 jaar stappen te zetten in circulair beleid het gebrek aan duidelijke richtlijnen en wetgeving (57%).
- Voor **provincies** is de grootste belemmering het gebrek aan concrete landelijke doelen om te vertalen naar lokaal beleid (73%).
- Voor **gemeentes** zijn naast gebrek aan duidelijke wet en regelgeving (57%), gebrek aan tijd/capaciteit (47%) en financiële middelen (46%) grote belemmeringen.

Wat heeft je de afgelopen 2 jaar het meest tegengehouden om stappen te maken in circulair beleid? (meerdere opties mogelijk)

Voor koplopers en de middenmoot is gebrek aan duidelijke richtlijnen en wetgeving de grootste belemmering. Voor starters te weinig financiële middelen.

Gemeenten

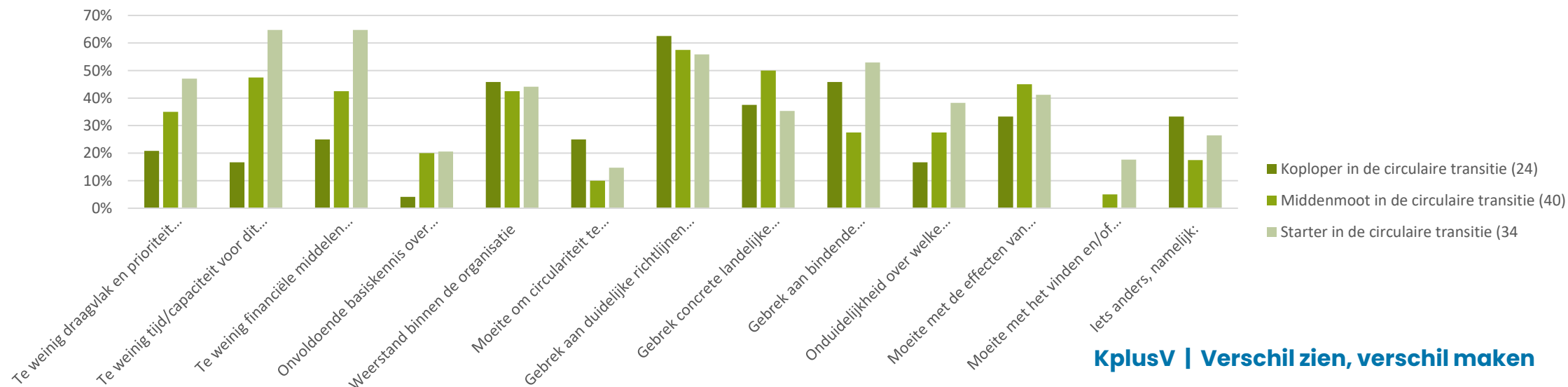
Koploper

Middenmoot

Starter

- Na gebrek aan duidelijke richtlijnen en wetgeving (63%) is voor **koplopers** de grootste belemmering weerstand binnen de organisatie (46%) en gebrek aan bindende toegewezen verantwoordelijkheden (46%).
- Na gebrek aan duidelijke richtlijnen en wetgeving (58%) is voor **middenmoot** de grootste belemmering het gebrek aan concrete landelijke doelen om te vertalen naar lokaal beleid (50%) en te weinig tijd/capaciteit (48%).
- Voor **starters** komt te weinig financiële middelen voor dit thema (65%) en te weinig tijd/capaciteit (65%) naar voren als grootste belemmering om de afgelopen 2 jaar stappen te zetten.

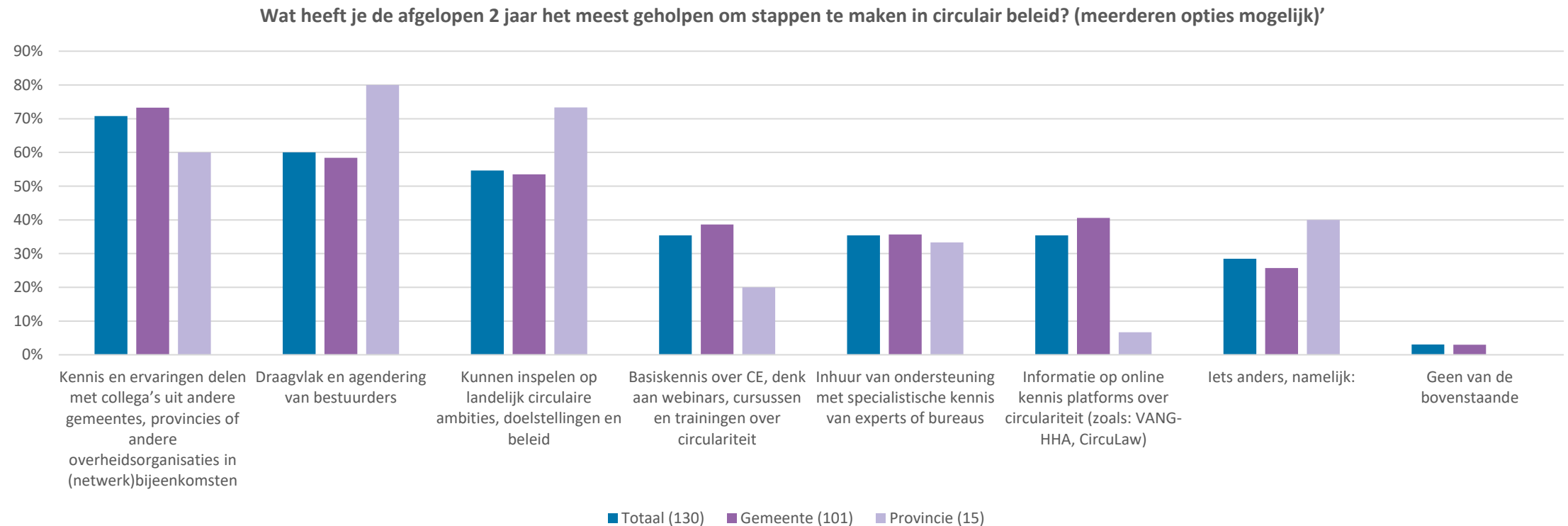
Wat heeft je de afgelopen 2 jaar het meest tegengehouden om stappen te maken in circulair beleid?
(meerdere opties mogelijk)

Kennis en ervaringen delen heeft intermediairs het meest geholpen om stappen te maken met circulair beleid

Alle respondenten

Kennis en ervaringen delen met collega's van andere overheidsorganisatie heeft het meest geholpen om stappen te maken met circulair beleid voor alle **intermediairs**

Kennis en ervaringen helpt starters en middenmoters; bestuurlijk draagvlak en inspelen op landelijk CE beleid helpt koplopers en de middenmoot

Gemeenten

Middenmoot

Starter

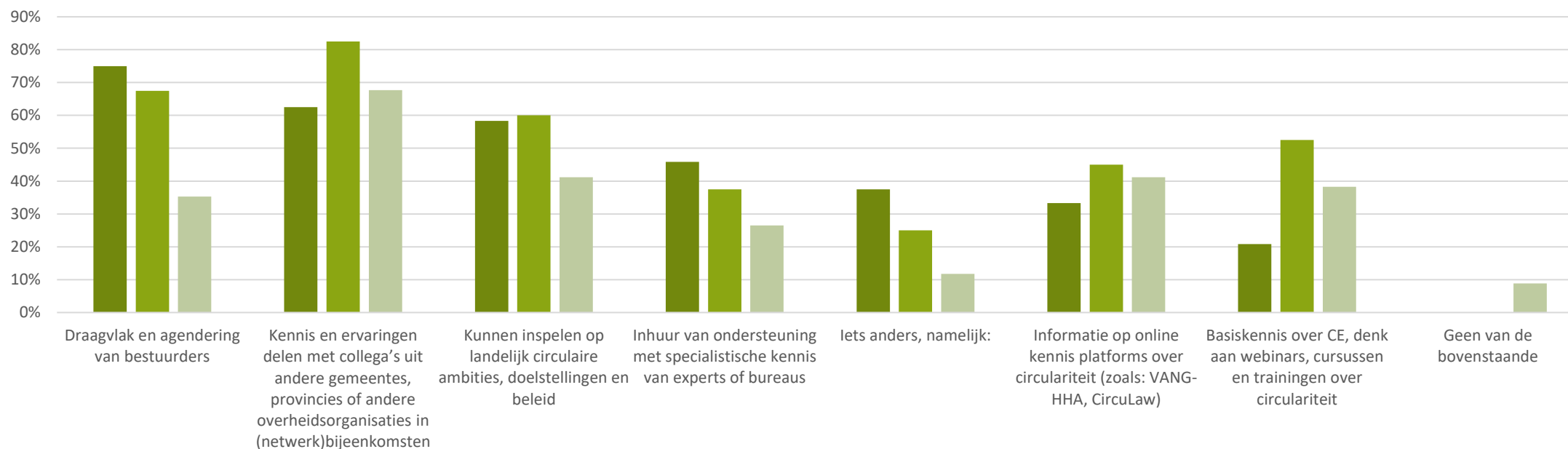
Koploper

Middenmoot

Kennis en ervaring uitwisselen, informatie op kennisplatforms en basiskennis over CE in cursussen heeft **starters** en **de middenmoot** het meest geholpen stappen te maken in CE

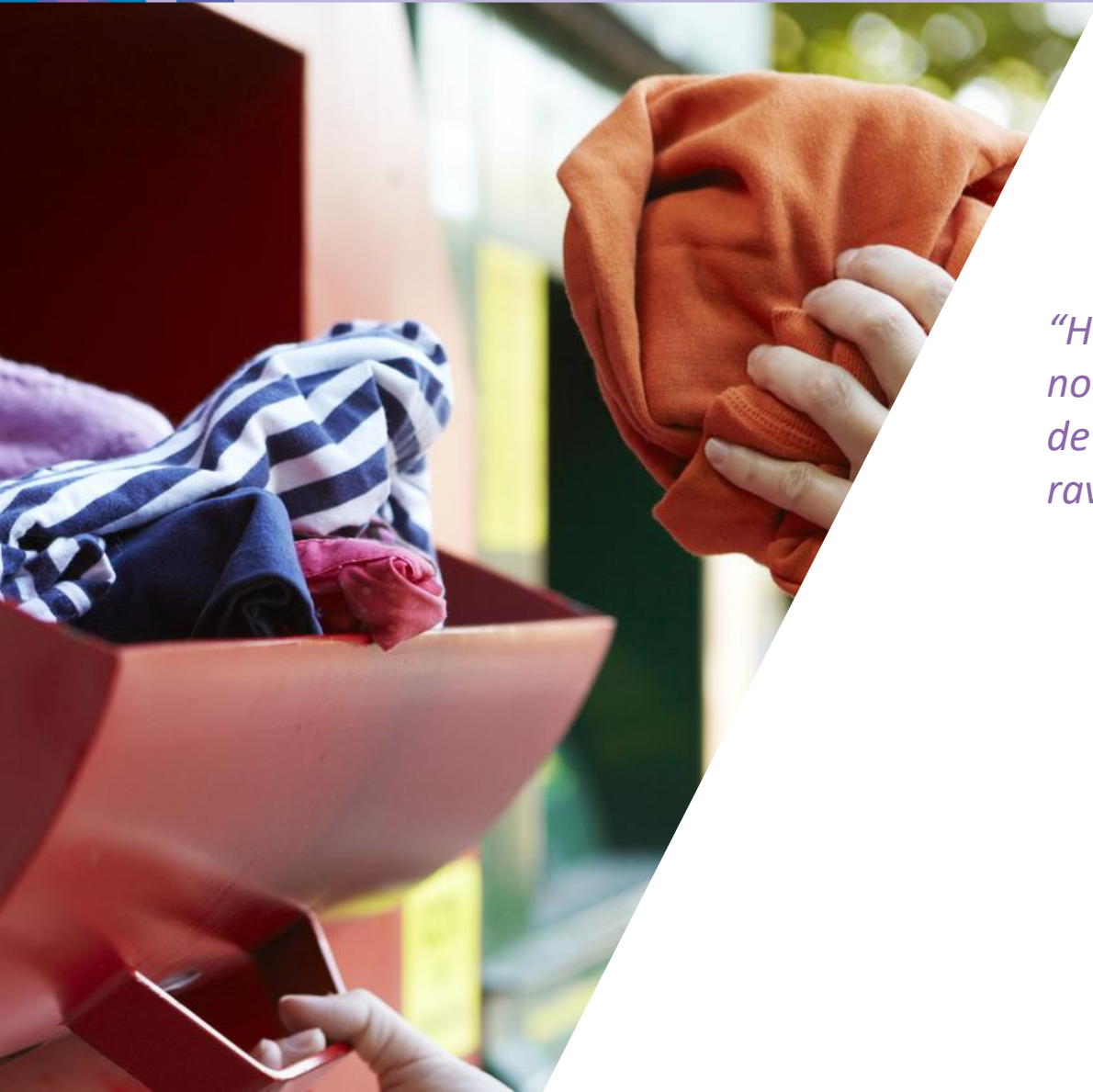
Draagvlak en agendering van bestuurders en kunnen inspelen op landelijke doelen en beleid heeft **koplopers** en **de middenmoot** veel geholpen om stappen te maken in CE

Wat heeft het meest geholpen bij maken beleid afgelopen 2 jaar

■ Koploper (24) ■ Middenmoot (40) ■ Starter (34)

Quote van een starter gemeente

“Heel eerlijk, ik weet niet zeker of mijn functie volgend jaar nog wel bestaat. Het bestuur geeft weinig prioriteit door de woningnood en energietransitie... En dan komt ook het ravijnjaar er nog aan.”

– Sr. beleidsmederwerker Afval en Circulariteit
(kleine gemeente / CE starter)

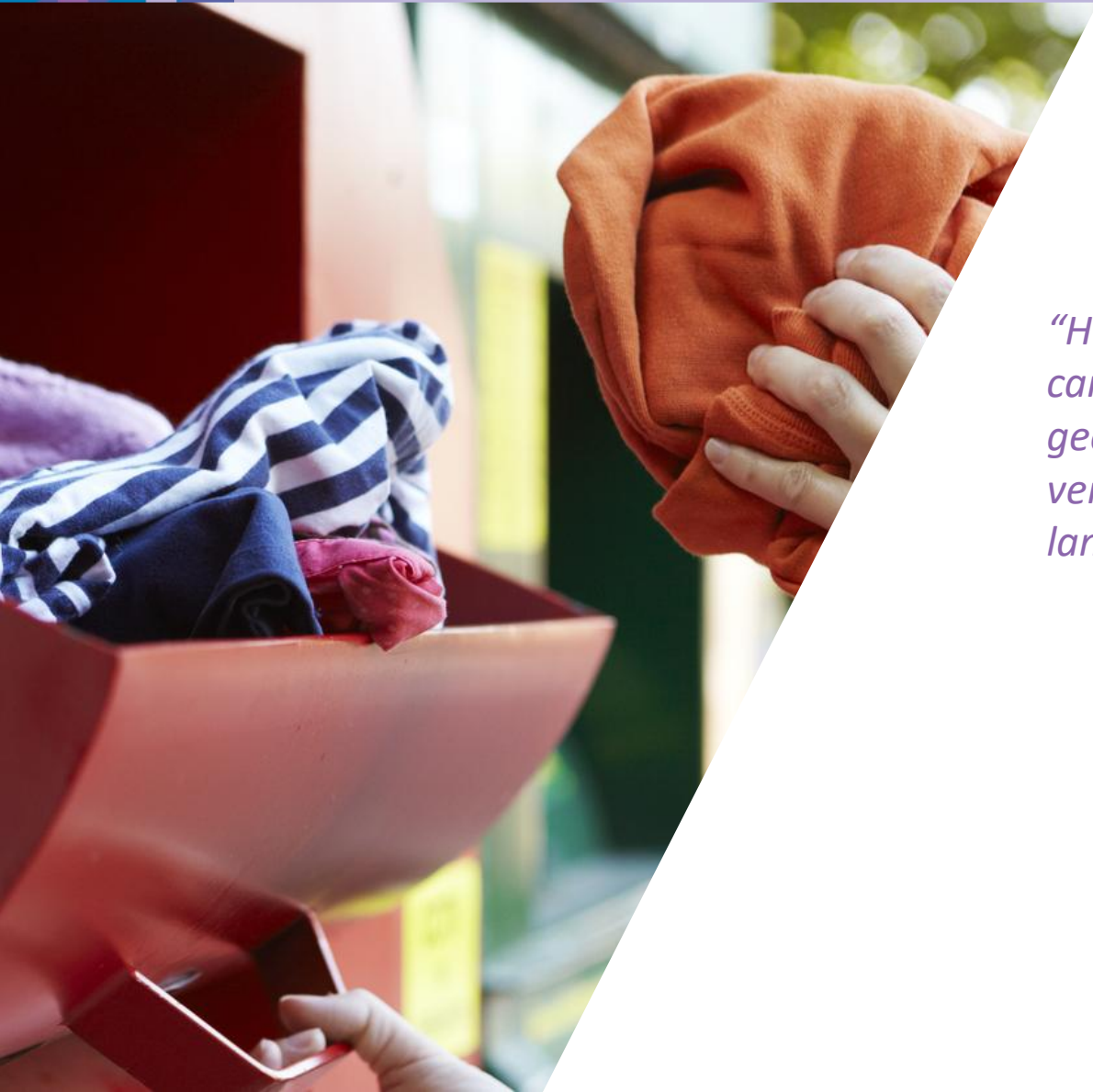
Quote van gemeente uit de middenmoot

“We moeten voorkomen dat we allemaal het wiel opnieuw aan het uitvinden zijn terwijl gemeentes als Amsterdam en Rotterdam al zoveel verder zijn. Zij weten al beter wat werkt, dat zou meer gedeeld moeten worden. Dat kan in een soort gezamenlijk expertise centrum onder van Rijkswaterstaat”

– Programmamanager Circulaire Economie
(Grote gemeente / CE middenmoot)

Quote van een koploper gemeente

“Het is sowieso al heel lastig om de effectiviteit van onze campagne op het gedrag te meten, en al helemaal als er geen nationale data over beschikbaar is om mee te vergelijken. In andere landen doen ze dit soort langlopende consumentenonderzoeken wel.”

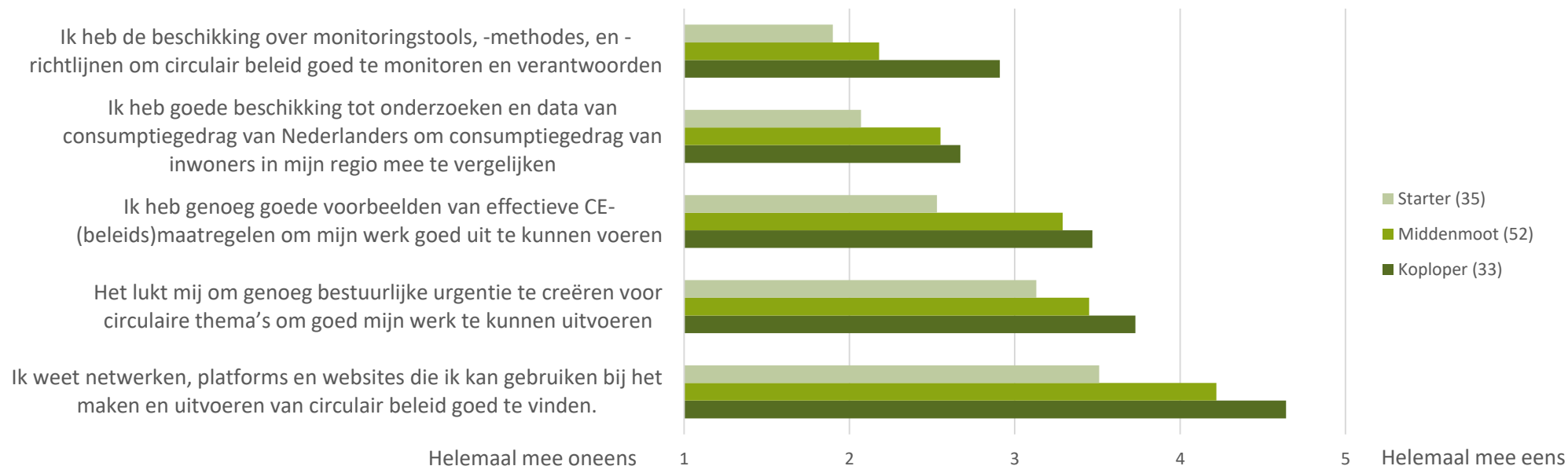
– Sr beleidsmedewerker Circulair Textiel
(Grote gemeente / CE koploper)

Intermediairs hebben onvoldoende tools om CE beleid goed te monitoren en missen data over consumptiegedrag

Gemeenten

- **Intermediairs** hebben onvoldoende monitoringtools, -en methodes om CE beleid goed te monitoren en verantwoorden, en men heeft onvoldoende beschikking over consumptiegedragdata om hun inwoners mee te vergelijken.
- **Starters** in het bijzonder hebben ook onvoldoende goede voorbeelden van effectieve beleidsmaatregelen om hun werk goed te kunnen uitvoeren.

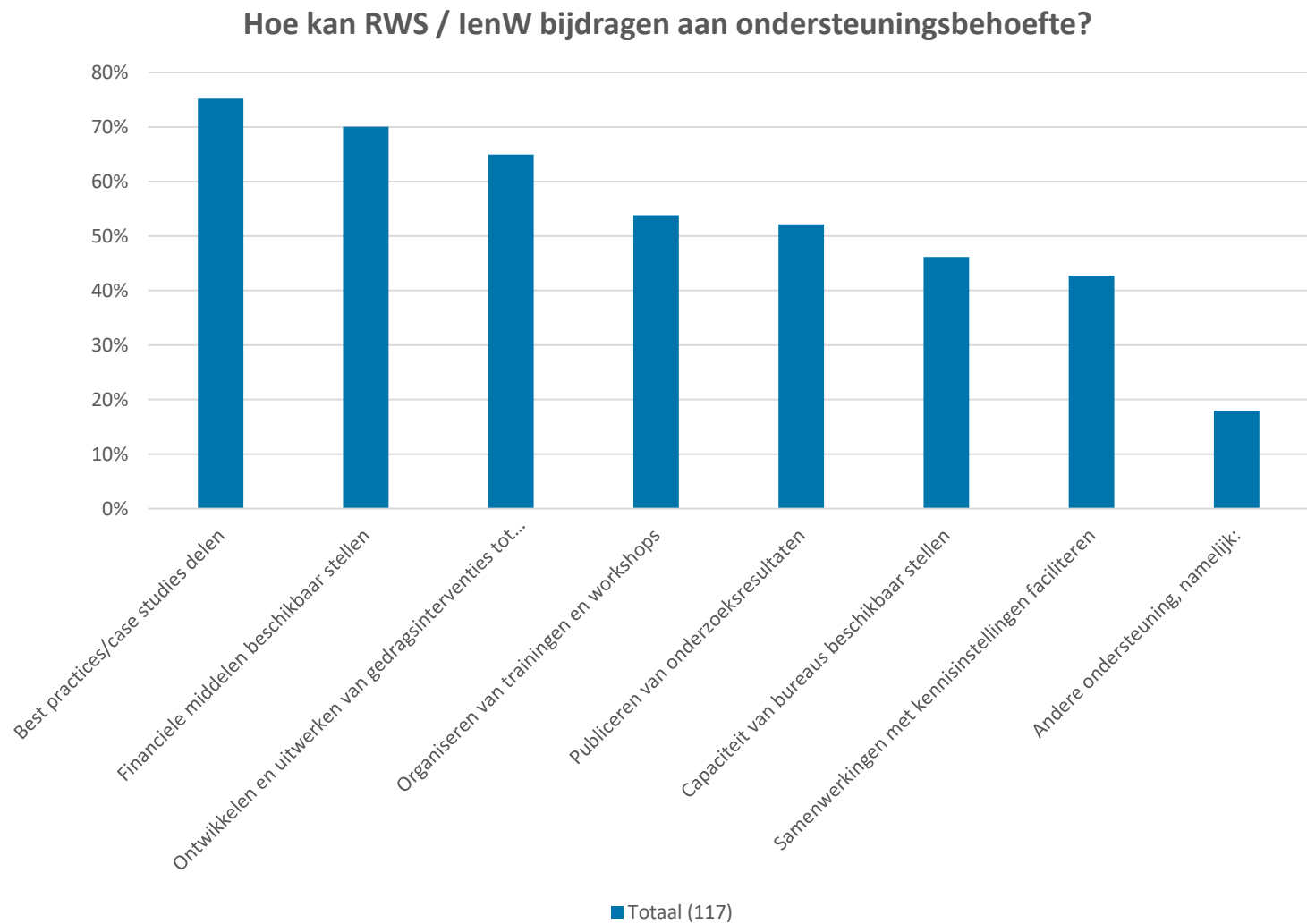
Geef aan in hoeverre je het eens/oneens bent met de volgende stellingen

Best practices, financiële middelen en implementeerbare gedragsinterventies zijn de grootste ondersteuningsbehoeftes van intermediairs vanuit RWS/lenW

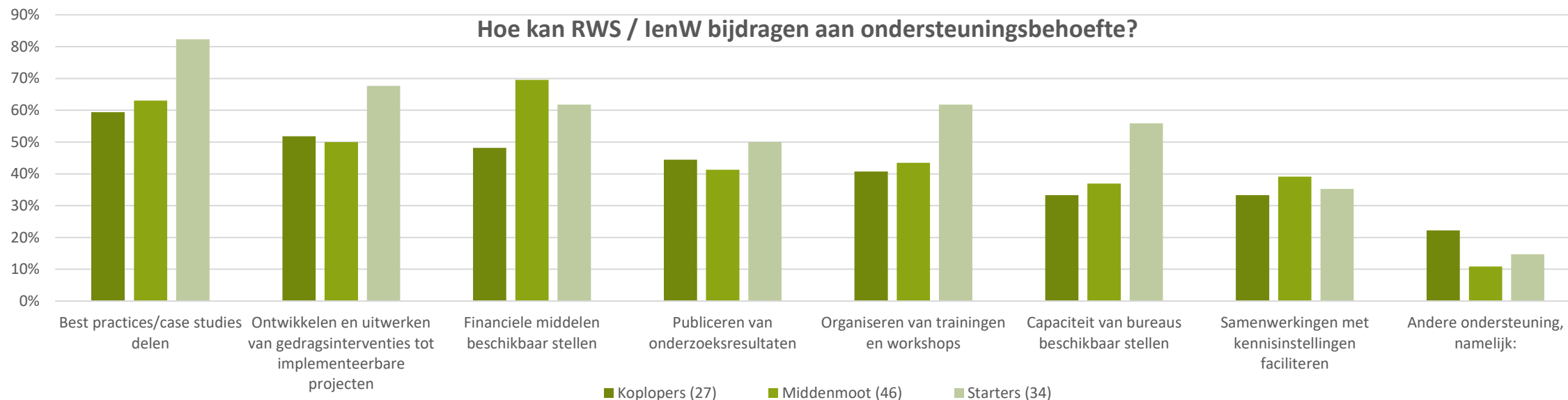
Alle respondenten

- 75% van de respondenten geeft aan ondersteuningsbehoefte te in het delen van best practices en case studies vanuit RWS/lenW
- Beschikbaar stellen van financiële middelen, uitwerken gedragsinterventies tot implementeerbare projecten, organiseren van trainingen en workshops en het publiceren onderzoeksresultaten wordt door meer dan de helft van respondenten als belangrijke ondersteuningsbehoefte vanuit RWS/lenW gezien

Starters hebben vooral behoefte aan kennis en kunde, middenmoters aan financiële ondersteuning vanuit lenW/RWS

Gemeenten

- **Koplopers** hebben over de hele linie minder ondersteuning-behoefte vanuit RWS/lenW; het delen van best practices is de grootste behoefte (59%)
- **De middenmoot** heeft in het bijzonder behoefte aan financiële ondersteuning (70%) vanuit RWS/lenW en het delen van best practices (63%)
- **Starters** hebben over de hele linie veel ondersteuningsbehoefte vanuit lenW/RWS. Maar in het bijzonder is er behoefte aan kennis en kunde (het delen van best-practices (82%), implementeerbare gedragsinterventies (68%), workshops en trainingen, externe capaciteit (62%). Ook is er behoefte aan financiële middelen (62%)

Hoe ziet de ondersteuningsbehoefte eruit?

- Het gebrek aan duidelijke wetgeving en concrete landelijke doelen zijn voor intermediairs de grootste belemmeringen om stappen te zetten in CE. Dit geldt vooral voor koplopers en de middenmoot van de gemeenten. Voor starters gaat het voornamelijk om voldoende middelen en capaciteit.
- Intermediairs geven ook aan grote behoefte te hebben aan landelijk CE beleid en landelijke regie hierop
- Kennis en ervaringen delen heeft intermediairs het meest geholpen om stappen te maken met circulair beleid
- Intermediairs hebben onvoldoende tools om CE beleid goed te monitoren en missen data over consumptiegedrag
- Best practices, financiële middelen en implementeerbare gedragsinterventies zijn de grootste ondersteuningsbehoeftes van intermediairs vanuit RWS/lenW
- Starters hebben vooral behoefte aan kennis en kunde, middenmoters aan financiële ondersteuning vanuit lenW/RWS en hulp bij implementatie. Koplopers aan tools voor monitoring en evaluatie.

3.2.4 Conclusies over de mogelijkheden, belemmeringen en ondersteuningsbehoeftes die intermediairs ervaren

Cruciaal is om in ondersteuning aan te sluiten bij de positie van de organisatie

Maak onderscheid in starter, middenmoot en koploper gemeenten, gebruik hierin de volgende uitgangspunten:

- CE starter gemeentes hebben behoefte aan kennis, middelen en koppeling met andere thema's
- CE middenmoot gemeentes hebben behoefte aan kennis, middelen, landelijke sturing, en bestuurlijk draagvlak
- CE koploper gemeentes willen een duidelijke rolverdeling en hebben behoefte aan data, landelijke campagnes en monitoringtools
- Provincies hebben behoefte aan heldere landelijke doelen maar staan verder af van consumenten en hebben een meer faciliterende rol in het uitvoeren van consumentenonderzoek en ruimte vraagstukken, daarnaast kunnen ze gemeenten ondersteunen in het ontwikkelen van nieuwe circulaire ketenconcepten en verdienmodellen.

Om kennis van gedrag en circulaire economie bij intermediairs te krijgen raden daarnaast het volgende aan:

- Gemeentes die nog niet ver zijn in CE-beleid weten RWS op dit thema slecht te vinden en vinden het geen logische afzender van deze informatie. Zorg dat de kennis CE en gedragskennis van RWS meer zichtbaar wordt. Koplopers en de voorlopende middenmoot weten RWS op dit thema wel te vinden.
- Maak gebruik van het feit dat veel starter gemeentes medewerkers hebben die naast CE ook werken aan andere afval-/economie-/duurzaamheidsopgaven. RWS wordt in het bijzonder op het afval/grondstoffen thema beter gevonden dus etaleer circulariteits- en gedragskennis via deze bestaande netwerken.
- Faciliteer kennis en best-practice uitwisseling tussen gemeenten via bijeenkomsten en ontwikkel een platform waarin thematisch gezocht kan worden op effectieve circulaire interventies voor specifieke doelgroepen. Werk hierin samen met koplopers en bestaande goed gebruikte platforms als Circulaw.

Om te zorgen dat intermediairs gemotiveerd zijn en in staat zijn aan de slag te gaan met het programma circulair doen, dienen de juiste randvoorwaarden te worden geschapen

De juiste randvoorwaarden scheppen is een transitievraagstuk

De transitie naar een volledig circulaire economie is een transitievraagstuk. Transitievraagstukken kenmerken zich doordat ze radicale en structurele verandering vereisen, op systeemniveau (landelijk, regionaal, sectoraal, lokaal). Ze kennen een hoge mate van complexiteit en onzekerheid.

De intermediairs die we hebben gesproken en geënquêteerd hebben, ervaren deze complexe transitiedynamiek volop. Ze komen ontzettend veel belemmeringen tegen in het implementeren van circulair beleid, mede veroorzaakt doordat we aan het begin van deze transitie staan. Rollen zijn nog onduidelijk, de vraag wie doet wat speelt volop en draagvlak voor moeilijke bestuurlijke besluiten is er niet altijd.

Ondanks belemmeringen zien we ontzettend enthousiaste en bevlogen beleidsmedewerkers, die continu de hordes overspringen die zij tegenkomen. Om de transitie naar een volledig circulaire economie te maken in 2050, waarbij al het beleid wordt gemaakt met gedragskennis, is het zaak dat we het voor de intermediairs ook zo logisch, makkelijk en eerlijk mogelijk maken om hun bijdrage aan deze transitie te doen. Op dit moment ontbreken de randvoorwaarden om de intermediairs blijvend te motiveren en in staat te stellen met de maatregelen uit het programma aan de slag te gaan.

De juiste randvoorwaarden scheppen is buiten de scope van het programma Circulair Doen, maar kan niet los ervan worden gezien

Omdat we de intermediairs willen motiveren en in staat willen stellen aan de slag te gaan met de maatregelen, kunnen we de juiste randvoorwaarden scheppen niet los kunnen zien van de bredere transitie waar Nederland zich in bevindt op het gebied van circulaire economie. Daarom hebben we in het huidige onderzoek breed uitgevraagd waar de intermediairs tegenaanlopen bij het implementeren van circulair beleid. Daaruit zien we aantal belangrijke randvoorwaarden terugkomen die ten grondslag liggen aan de mogelijkheden om het programma Circulair Doen zo succesvol mogelijk te laten zijn.

We kiezen ervoor kort een aantal van de belangrijkste randvoorwaarden te benoemen, zodat deze meegenomen kunnen worden in de vormgeving van het programma en de inzet kunnen zijn van een lobby rond het programma, zonder dat we claimen dat deze binnen het programma circulair doen opgelost kunnen worden.

Duidelijke richtlijnen en wetgeving, concrete landelijke doelen en gebrek aan capaciteit en financiële middelen worden als belangrijke belemmeringen gezien door de intermediairs

De belangrijkste randvoorwaarden voor intermediairs zijn duidelijke richtlijnen, rollen en concrete doelen en verantwoordelijkheden, samen met bindende wetgeving

Voor **alle intermediairs** is de grootste belemmering om afgelopen 2 jaar stappen te zetten in circulair beleid het gebrek aan duidelijke richtlijnen en wetgeving (57%).

Voor **provincies** is de grootste belemmering het gebrek aan concrete landelijke doelen om te vertalen naar lokaal beleid (73%). Voor **gemeentes** zijn naast gebrek aan duidelijke wet en regelgeving (57%), gebrek aan tijd/capaciteit (47%) en financiële middelen (46%) grote belemmeringen.

Bij het toetsen van de behoeftes rondom landelijke CE beleid en regie hierop komt naar voren dat zowel **koploper**, **middenmoot** en **starters** hier behoefte aan hebben. Dit is in lijn met de resultaten van de totale sample.

Er ligt een rol voor de Rijksoverheid om deze randvoorwaarden zo goed mogelijk te scheppen

Deze randvoorwaarden scheppen is niet de verantwoordelijkheid en passend binnen de capaciteit van uitvoeringsorganisatie Rijkswaterstaat. Hier ligt een

rol voor het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat om regie te nemen op deze transitie, een uiterst complexe rol. Het ministerie heeft de afgelopen tijd al flinke stappen gezet, met het Nationale Programma Circulaire Economie (NPCE) en het Grondstoffenakkoord. Echter lijkt de oproep van de intermediairs te zijn, schep duidelijke richtlijnen die niet alleen aanjagend zijn, maar ook organiserend en verplichtend. Een rol die alleen de rijksoverheid kan pakken.

CE starter gemeentes hebben behoefte aan kennis, middelen en koppeling met andere thema's

Starter

Starters hebben over de hele linie veel ondersteuningsbehoefte

- Maar in het bijzonder is er behoefte aan kennis en kunde door het delen van best-practices. Er is behoefte aan kennis, trainingen en cursussen over gedrag in CE beleid. Men heeft veel aan voorbeelden van gemeentes die al verder zijn.
- Door de beperkte middelen en capaciteit van starters is het cruciaal dat het implementeren van gedragsmaatregelen zo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt.
- Bij starters, veelal kleine gemeentes, is er hooguit 1 FTE werkzaam op circulariteit en wie hierop werkzaam is, is ook op andere opgaves werkzaam.
- Veel starters hebben op verschillende circulaire thema's al wel verkennend onderzoek uitgevoerd of ambities geformuleerd maar missen de middelen op dit tot uitvoer te brengen.

Op welke beleidsstap focussen in de productgroepen?

Ondersteun in alle productgroepen, want op alle drie de productgroepen zijn bij starters nog relatief weinig stappen ondernomen. Bij **textiel** heeft een aanzienlijk deel alleen ambities geformuleerd, maar nog nauwelijks een strategie of uitvoeringsplannen. Voor meubels en elektr. apparaten is nog nauwelijks verkennend onderzoek gedaan of ambities geformuleerd

Op welke circulaire maatregelen focussen?

Voorlichtingscampagnes op circulaire thema's is de circulaire maatregel met de meeste potentie voor starters, focus hier ondersteuning op. Daarnaast is het bevorderen van **delen en lenen**, en **van 2^e-hands kopen** kansrijk.

Middenmoot gemeentes hebben behoefte aan kennis, middelen, landelijke sturing, en bestuurlijk draagvlak

Middenmoot

De middenmoot heeft ondersteuningsbehoefte in kennis en middelen

- In het bijzonder bij de middenmoot is er grote behoefte aan financiële ondersteuning en capaciteit. Zij zien beter dan starters hoeveel kansen er liggen maar het ontbreekt hen aan de middelen en capaciteit.
- Kennis en ervaring van best-practices van effectieve maatregelen uitwisselen, informatie op kennisplatforms en basiskennis over CE in cursussen helpt de middenmoot vooruit.
- Draagvlak en agendering van bestuurders is voor de middenmoot cruciaal om stappen te kunnen maken in CE. Door het gebrek hieraan en concurrentie van andere opgaves is het ook voor hen cruciaal het implementeren van gedragsmaatregelen zo gemakkelijk mogelijk te maken
- Daarnaast is er sterke behoefte aan sturing en om te kunnen inspelen op landelijke doelen en beleid en duidelijke richtlijnen en wetgeving
- De middenmoot blijft achter in monitoring en evaluatie en op uitvoeringsplannen op consumptiegoederen (met uitzondering van textiel)

Op welke beleidsstap focussen in de productgroepen?

Op ‘meubels’ en ‘elektronische apparaten’ heeft de middenmoot veelal (34% en 31%) ambitie en visies geformuleerd, maar in het opstellen van **uitvoeringsplannen** wordt nog weinig ondernomen, dus focus ondersteuning hierop. Op ‘textiel’ heeft een groot deel (34%) uitvoeringsplannen opgesteld, maar **monitoring** blijft hierin achter.

Op welke circulaire maatregelen focussen?

Focus op het bevorderen van **delen en lenen en voorlichtingscampagnes** over circulaire thema’. Daarnaast heeft het bevorderen van **2e hands kopen** en **reparatie** faciliteren potentie bij de middenmoot.

Koploper gemeentes willen een duidelijke rolverdeling en hebben behoefte aan data, landelijke campagnes en monitoringtools

Koploper

Koplopers hebben **ondersteuningsbehoefte** in landelijke regie en data

- Men heeft behoefte aan kennisuitwisseling van geleerde lessen en is bereid zich in te zetten om kennis te delen met andere gemeentes.
- Men heeft behoefte aan grotere gedragen campagnes vanuit landelijke overheid omdat deze effectiever zijn in het creëren van brede bewustwording van consumenten
- Er is bij koplopers sterke behoefte om te kunnen inspelen op landelijke doelen en beleid en duidelijke richtlijnen, wetgeving en duidelijke toegewezen bindende verantwoordelijkheden
- Koplopers blijven achter in monitoring en evaluatie consumptiegoederen (en geven aan onvoldoende monitoringtools te hebben men heeft onvoldoende beschikking over consumptiegedragdata om hun inwoners mee te vergelijken.

Op welke beleidsstap focussen in de productgroepen?

Op 'textiel' (52%) en 'elektronische apparaten' (34%) heeft een groot deel uitvoeringsplannen opgesteld. Focus ondersteuning daarom op het opzetten van monitoring van deze productgroepen.

Op welke circulaire maatregelen focussen?

Het **bevorderen van delen en lenen** en **aanjagen circulaire aanbod** hebben de grootste potentie bij koplopers

4. Aanbevelingen die volgen uit de inzichten

Aanbevelingen die volgen uit de inzichten

- 4.1 Aanbevelingen voor strategie en focus voor het programma
- 4.2 Aanbevelingen om intermediairs te ondersteunen in de onderzochte circulaire gedragsmaatregelen
- 4.3 Adviezen die buiten de scope van het programma vallen
- 4.4 Aanbevelingen in twee actielijnen

4.1. Aanbevelingen voor strategie en focus voor het programma

1. Zet vooral in op ondersteuning van de middenmoot. Waarom?

- **Grootste potentieel voor groei:** Dit is de grootste groep en vertegenwoordigd ook de grootste groep inwoners. De middenmoot heeft al enige stappen gezet in de circulaire transitie, maar heeft nog veel ruimte voor verbetering en opschaling van pilots. Ze hebben vaak al ambities en visies geformuleerd, maar missen de middelen en capaciteit om deze om te zetten in uitvoeringsplannen en monitoring.
- **Bereidheid en ondersteuningsbehoefte:** Deze groep heeft vaak op bestuurlijk niveau al wat draagvlak voor circulariteit. Gemeenten in de middenmoot zijn vaak gemotiveerd om verder te gaan, maar hebben de grootste ondersteuningsbehoefte om concrete stappen te zetten. Ze zien de kansen, maar hebben hulp nodig om deze te benutten. Bied deze hulp in de vorm van een doorontwikkeling van het platform Circulaw en biedt handboeken en voor implementatie van de instrumenten op dit platform.

2. Gerichte ondersteuning voor starters. Waarom?

- **Basis leggen:** Starters hebben behoefte aan kennis en middelen om de eerste stappen te zetten in de circulaire transitie. Ondersteun deze groep met workshops en trainingen, subsidies en capaciteit om maatregelen in te voeren. Leg hierin links met andere opgaves zodat deze intermediairs gemakkelijker bestuurlijk draagvlak vinden.
- **Kennisdeling en best practices:** Starters kunnen veel leren van de ervaringen van koplopers en de middenmoot. Door kennisdeling en best practices te faciliteren, kan het programma starters helpen om sneller vooruitgang te boeken.

3. Het faciliteren van koplopers. Waarom?

- **Innovatie en voorbeeldfunctie:** Koplopers zijn vaak de pioniers die nieuwe ideeën en maatregelen uitproberen. Deze groep is bereid samen te werken met het programma. Ondersteun en zoek in het bijzonder de samenwerking met het door koplopers ontwikkelde platform Circulaw.
- **Data en monitoring:** Koplopers hebben behoefte aan data en monitoringtools om de effectiviteit van hun maatregelen te meten. Door hen hierin te ondersteunen, kan het programma waardevolle inzichten verkrijgen over de effectiviteit van gedragsmaatregelen die ook nuttig zijn voor andere gemeenten en het platform kunnen voeden.

4. Zet regionale uitwisseling op met provincies. Waarom?

- **Regionale kennisnetwerken:** Faciliteer de oprichting van regionale kennisnetwerken waar provincies, gemeentes en kennisinstellingen kennis en best practices kunnen uitwisselen. Provincies zien geen grote rol voor het implementeren van maatregelen gericht op burgers. Maar wel in kennisuitwisseling.

4.2. Aanbevelingen om intermediairs te ondersteunen in circulaire gedragsmaatregelen

1. Pas de ondersteuningsfocus per maatregel aan op het type intermediair

Breng een andere focus aan in de maatregelen die het programma ondersteund voor koplopers, de middenmoot en starters (tabel 1). Uit dit onderzoek blijkt dat er grote verscheidenheid is aan de focus van specifieke gemeentes en de stappen die zij hierin hebben gezet. Dus maatwerk voor de implementatie van maatregelen zal vaak nodig zijn. Maar neem onderstaande focus mee als uitgangspunten in het programma:

- **Starters:** Focus met name op voorlichtingscampagnes
- **Middenmoot:** Focus op voorlichtingscampagnes en het bevorderen van delen en lenen
- **Koplopers:** Focus op het bevorderen van delen en lenen en het aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat
- **Provincies:** Geen focus op de onderzochte maatregelen

Op de volgende twee pagina’s volgen per maatregel de belangrijkste aanbevelingen voor intermediairs.

Tabel 1: Ondersteuningsfocus per maatregel en intermediair

	Oprichten van circulair ambachtcentrum	Uitvoeren van voorlichtingscampagnes voor circulaire thema's	Reparatie faciliteren van kleding en spullen	Bevorderen van delen en lenen	Bevorderen van 2°-hands kopen	Beperken van niet-circulaire reclame en marketing	Aanjagen van circulair aanbod in de winkelstraat
Starter gemeente	✓ ✗	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Middenmoot gemeente	✓	🎯	✓	🎯	🎯	✗	✗
Koploper gemeente	✓	✓	✓	🎯	✓	🎯	🎯
Provincie	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗
🎯 Kansrijk, focus hier ondersteuning op ✓ Wordt al uitgevoerd of aan gewerkt ✗ Minder kansrijk							

2. Sluit per maatregel met een ondersteuningsstrategie aan bij de behoeftes van intermediairs

Circulair Ambachtscentrum (CA) op-/inrichten

- **Financiële ondersteuning:** Bied subsidies en financieringsmogelijkheden voor de oprichting en exploitatie van CA's. Dit kan helpen bij het dekken van kosten voor infrastructuur, apparatuur en personeel
- **Ruimte en locatie:** Help gemeentes bij het vinden van geschikte locaties voor CA's en versterk de regionale samenwerking hierin tussen provincies en gemeentes.
- **Best practices en handboeken:** Ontwikkel en verspreid concrete handboeken en best practices voor het opzetten en beheren van CA's. Dit kan gemeentes helpen om efficiënter en effectiever te werken.

Voorlichtingscampagnes over circulaire thema's

- **Communicatietoolkits:** Bied gemeentes kant-en-klare communicatietoolkits met voorbeelden van succesvolle campagnes, inwonerverhalen en best practices

- **Landelijke campagnes:** Ontwikkel en voer landelijke campagnes uit die gemeentes kunnen ondersteunen en versterken. Dit kan helpen om een breder publiek te bereiken en de effectiviteit van lokale campagnes te vergroten
- **Trainingen en workshops:** Organiseer trainingen en workshops voor gemeentelijke communicatieafdelingen om hen te helpen bij het opzetten en uitvoeren van effectieve voorlichtingscampagnes met een focus op gedragsverandering.

Reparatie van spullen en kleding faciliteren

- **Subsidies voor reparatiecafés:** Bied subsidies en richtlijnen voor het gebruik van subsidies en financieringsmogelijkheden voor de oprichting en exploitatie van reparatiecafés.
- **Landelijke ondersteuning:** Bied ondersteuning vanuit de rijksoverheid met materialen voor campagnevoering en het bevorderen van reparatievaardigheden via scholen, reparatiecafés of buurthuizen.

Bevorderen van delen en lenen

- **Richtlijnen voor subsidies:** Bied subsidies en/of richtlijnen voor subsidies die gemeenten kunnen verstrekken voor initiatieven die delen en lenen bevorderen, zoals particuliere deelauto's en gereedschapsbibliotheken.
- **Capaciteit bij beleidsontwikkeling en pilots:** Help gemeentes bij het ontwikkelen van beleid en regelgeving die delen en lenen bevorderen, zoals het creëren van (publieke) ruimte hiervoor. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van richtlijnen en best practices, en adviseurs met kennis van dit thema.
- **Voorbeeldprojecten:** Ontwikkel en deel voorbeelden van succesvolle deel- en leenprojecten om gemeentes te inspireren en te ondersteunen bij de implementatie van soortgelijke initiatieven. Kijk daarin ook naar succesvolle verdienmodellen van commerciële deel- en leenplatforms.

Bevorderen van tweedehands kopen

- **Subsidies en professionalisering:** Bied subsidies en financieringsmogelijkheden voor kringloopwinkels en andere

tweedehands initiatieven, of ondersteun gemeentes bij het aankopen van vastgoed om initiatieven te huisvesten. Stel daarnaast handboeken op om tweedehands initiatieven te professionaliseren.

- **Landelijke platforms:** Ontwikkel en ondersteun landelijke platforms waar tweedehands winkels en initiatieven zich kunnen aanmelden en zichtbaar worden voor een breder publiek
- **Voorlichtingscampagnes:** Ontwikkel en implementeer voorlichtingscampagnes die het kopen van tweedehands goederen promoten en normaliseren

Beperken van niet-circulaire marketing

- **Beleidsontwikkeling:** Help gemeentes bij het ontwikkelen van beleid en regelgeving die niet-circulaire marketing beperken. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van landelijke richtlijnen en best practices die gemeentes kunnen implementeren
- **Monitoring en handhaving:** Bied ondersteuning bij het opzetten van systemen voor monitoring en handhaving van niet-circulaire marketingregels.

4.3 Aanbevelingen over randvoorwaarden die buiten de scope van het programma vallen

Duidelijke richtlijnen en wetgeving: Ontwikkel bindende wetgeving en concrete landelijke doelen voor de circulaire economie om lokale overheden te ondersteunen.

Landelijke regie en coördinatie: Neem de regie op de transitie naar een circulaire economie door een duidelijke rolverdelingen per overheidsinstantie vast te leggen met bijbehorende middelen. Doe dit in samenspraak met de betreffende overheidsinstanties.

Landelijk onderzoek en monitoring: Organiseer landelijk consumentenonderzoek en de monitor de transitie naar de circulaire economie.

Financiële ondersteuning: Zorg voor voldoende structurele financiële middelen en capaciteit voor gemeenten om circulaire maatregelen te nemen.

Ondersteuning van circulaire ondernemers: Creëer stimuleringsmaatregelen en verdienmodellen voor circulaire ondernemers, zoals repairshops en kringloopwinkels. Faciliteer de beschikbaarheid van betaalbare locaties voor circulaire ondernemers en ambachtscentra door richtlijnen voor het vermijden van staatsteun

4.4 Aanbevelingen in twee actielijnen

4.4.1 Actielijn 1: Een effectief ondersteuningsprogramma om intermediairs in te staat stellen maatregelen te nemen

4.4.2 Actielijn 2: Landelijk de juiste randvoorwaarden scheppen

4.4.1 Actielijn 1: Een effectief ondersteuningsprogramma om intermediairs in te staat stellen maatregelen te nemen

Actielijn 1a: Kennis ontwikkeling en uitwisseling

Doel: Opbouwen kennis effectieve maatregelen, implementatie handboeken en het delen van deze kennis tussen gemeentes en provincies.

Activiteiten:

1. Kennisopbouw van effectieve best-practices

- Stel een beoordelingskader op met criteria om goede voorbeelden van gedragsinterventies te beoordelen (kosten, impact/effort, complexiteit, juridische haalbaarheid)
- Stel iemand aan om deze succesvolle voorbeelden systematisch te verzamelen en te categoriseren en coördineer onderzoekprojecten om de effectiviteit van nieuwe gedragsinterventies te onderzoeken
- Ontwikkel op basis van effectieve voorbeelden of onderzochte interventies implementatie toolkits/handboeken met uitvoeringsrichtlijnen en -tips op.

2. Faciliteer kennisuitwisseling en een kennisplatform

- Distribueer deze goede voorbeelden en toolkits anderen. Organiseer hiervoor netwerkbijeenkomsten waar intermediairs kennis en ervaringen kunnen delen en creëer een koplopersgroep. Sluit daarin aan bij regionale netwerken zoals het UCAN, en Circelregio Utrecht.
- Ontwikkel/ondersteun een online platform voor het delen van best practices, onderzoeksresultaten en toolkits/beleidsrichtlijnen. Zoek hierin de samenwerking met koplopers en gebruik of bouw voort op Circulaw en/of het Verschilmakers platform. Breng dit platform actief onder de aandacht.

Actielijn 1b: ondersteuning in de implementatie van maatregelen

Doel: Versterken van de capaciteit en middelen van in het bijzonder gemeentes uit de middenmoot om circulaire projecten en maatregelen te implementeren en (ook voor starters) te communiceren.

Activiteiten:

1. Trainingen en capaciteitsondersteuning:

- Organiseer trainingen en workshops over de implementatie van specifieke effectieve circulaire gedragsmaatregelen die uit actielijn 1a voortkomen
- Biedt coaching en begeleiding bij de implementatie van circulaire projecten met gedragsexpertise

2. Voucherregeling voor implementatie van circulaire maatregelen:

- Creëer een voucherregeling voor gemeentes voor de implementatie van circulaire maatregelen. Faciliteer hierin de inzet van experts om een goede voorbeeld maatregel voor te bereiden en te implementeren.

3. Communicatie ondersteuning:

- Bied gemeentes kant-en-klare communicatietoolkits met campagnemateriaal, voorbeelden en best practices. Biedt daarnaast trainingen voor communicatieadviseurs met een focus op campagnes met als doel circulaire gedragsverandering.
- Coördineer een landelijke campagnes om verschillende circulaire gedragingen te bevorderen. Zoek hierin samenwerking met lokale communicatie adviseurs en bied hen campagnemateriaal om de nationale campagne lokaal toe te spitsen en uit te voeren.

4.4.2 Actielijn 2: Landelijk de juiste randvoorwaarden scheppen

Doel: Creëren van een ondersteunende landelijke systeemverandering, infrastructuur en wet- en regelgeving voor circulaire economie.

Activiteiten:

1. landelijke doelen en verantwoordelijkheden

- Definieer concrete landelijke doelen en verantwoordelijkheden voor verschillende overheidsinstanties. Maak deze bindend op verschillende overheidslagen zodat hier bestuurlijk draagvlak mee wordt geforceerd.
- Breek doelen op naar de treden op de R-ladder van levensduurverlening, voorkoming van aanschaf, etc. Noem streefwaarden voor landelijke doelen en ga aan de slag met concrete levensduurverlengingsdoelen per consumentenproducten categorie. Neem deze doelen ook op in bijvoorbeeld UPV's, beleidsprogramma circulair textiel en transitieagenda consumptiegoederen.

2. Landelijke onderzoek naar circulair gedrag en monitoring

- Voer landelijk onderzoek uit naar circulair consumptiegedrag om lokale maatregelen mee te kunnen vergelijken. Bijvoorbeeld door de Monitor Duurzaam Leven (PBL/Milieucentraal) uit te breiden en te ondersteunen.
- Monitor de circulaire transitie op nationaal niveau en ontwikkel tools en methodieken voor het monitoren en evalueren van circulaire maatregelen voor gemeentes en provincies.

3. Inventariseer knellende wet- en regelgeving en pas aan

- Haal bij koplopers casussen op en analyseer deze systematisch op knellende of missende wet- en regelgeving en welke impact een wijziging kan hebben. Laat dit

optekenen in een adviesrapport voor lenW. Richt hiervoor een kenniscluster op om tot een gedragen advies te komen.

- Geef opvolging aan deze inventarisatie door aanpassing van bestaande regelgeving en subsidies. Focus hierin op het bieden van het instrumentarium aan gemeentes voor het opschalen van pilots. Denk hierbij aan mogelijkheden voor verlenging van tijdelijke pop-up stores, hoe staatsteun te vermijden aan circulaire ondernemers, eigendomsvraagstukken bij delen van apparaten/voortuigen. Onderdeel van dit instrumentarium kan zijn:
 - Uitzonderingen in bestaande wet- en regelgeving
 - Bestaande instrumenten die toegespitst worden op circulariteit met juridische dekking dat dit kan en past
 - Ontheffingsmogelijkheden op milieuvergunning
 - Mogelijkheden binnen de APV, bijvoorbeeld voor het verbieden van niet-circulaire reclame.
 - Het creëren van een juridisch houdbaar afwegingskader dat ingezet kan worden om korting te geven op huur van een circulair initiatief.
 - Veranderen van voorwaarden van huidige subsidie regelingen om ook toepasbaar te maken op ondersteuning van circulaire gedragsmaatregelen zoals de CE ketensubsidie of DEI+ regeling

4. Maak circulaire gedrag lonend

- Hanteer een lager BTW tarief op reparatiediensten of tweedehands producten of gebruik andere fiscale regelgeving om circulaire gedrag te laten lonen.

Belangrijke vraagstukken schreeuwen om werkende oplossingen.

› **Wij ontwikkelen ze.**

KplusV

T +31 (0)26 355 13 55

Arnhem • Amsterdam • Rotterdam • Groningen

Contactpersoon

Bo Merkus

0646830179

b.merkus@kplusv.nl

info@kplusv.nl

www.kplusv.nl

[LinkedIn](#)

Bijlage 1: Karakterisering vanuit het onderzoek van drie groepen gemeentes naar CE-beleid en gedragsmaatregelen

Op basis van het onderzoek volgt de volgende karakterisering van de drie gemeentelijk subgroepen starters, middenmoot, koplopersvragenlijst

1. CE starters

Deze gemeenten focussen zich op het agenderen van circulariteit en het formuleren van ambities en visies. Vaak zijn eerste circulaire verkenningen uitgevoerd en soms wordt gewerkt aan een meer programmatische aanpak. Circulariteit is vaak onderdeel van andere beleidsthema's zoals inkoop, afval/grondstoffen, duurzaamheid of economie. Inzet van gedragskennis en -maatregelen staat nog in de kinderschoenen en wordt soms voor pilots extern ingehuurd met name op afval thema's.

2. CE middenmoot

Deze gemeenten focussen op het uitrollen en verankeren van een programmatische circulaire aanpak. Inkoop en afval zijn thema's waar al stappen zijn gemaakt. Vaak wordt gewerkt aan een circulair ambachtscentrum of iets vergelijkbaars of wordt economische activiteit in specifieke waardenketens meegenomen in circulaire programma's. Wijkinitiatieven zoals repair cafe's worden ondersteund en er worden kleine lokale bewustwordingscampagnes en/of -pilots uitgevoerd. Soms hebben deze gemeenten doelgroeponderzoeken naar duurzaamheids- en/of circulaire houdingen uitgevoerd. De meeste gedragskennis wordt ingehuurd, maar sommige communicatie en/of beleidsmedewerkers hebben hier kennis van of affiniteit mee.

3. CE koplopers

Deze gemeenten zijn vaak al bij de tweede evaluatie van hun circulaire programma. Men focust op meerderere waardenketens en er is een specifieke (wijk)aanpak voor (consumptie)gedrag van inwoners. Er wordt onderzocht of men consumptiegedrag kan beïnvloeden door gemeentelijk reclame beleid of vanuit ruimte ordening of vestigingsbeleid van binnensteden door circulaire opties voor inwoners gemakkelijk toegankelijk te maken. Er worden doelgroeponderzoeken uitgevoerd en men tracht de gedragseffecten van campagnes en beleidsmaatregelen te monitoren. Er is intern gedragskennis beschikbaar bij beleidsmedewerkers, onderzoekers, communicatieafdelingen en men huurt externe kennis in voor ondersteuning van specifieke projecten of campagnes.

Bijlage 2: 86 unieke gemeenten

Koplopergemeenten

Alkmaar
 Amsterdam
 Hoeksche Waard
 Groningen
 Haarlem
 Heerenveen
 Kampen
 Leiden
 Lelystad
 Rotterdam
 Tilburg
 Utrecht
 Zwolle

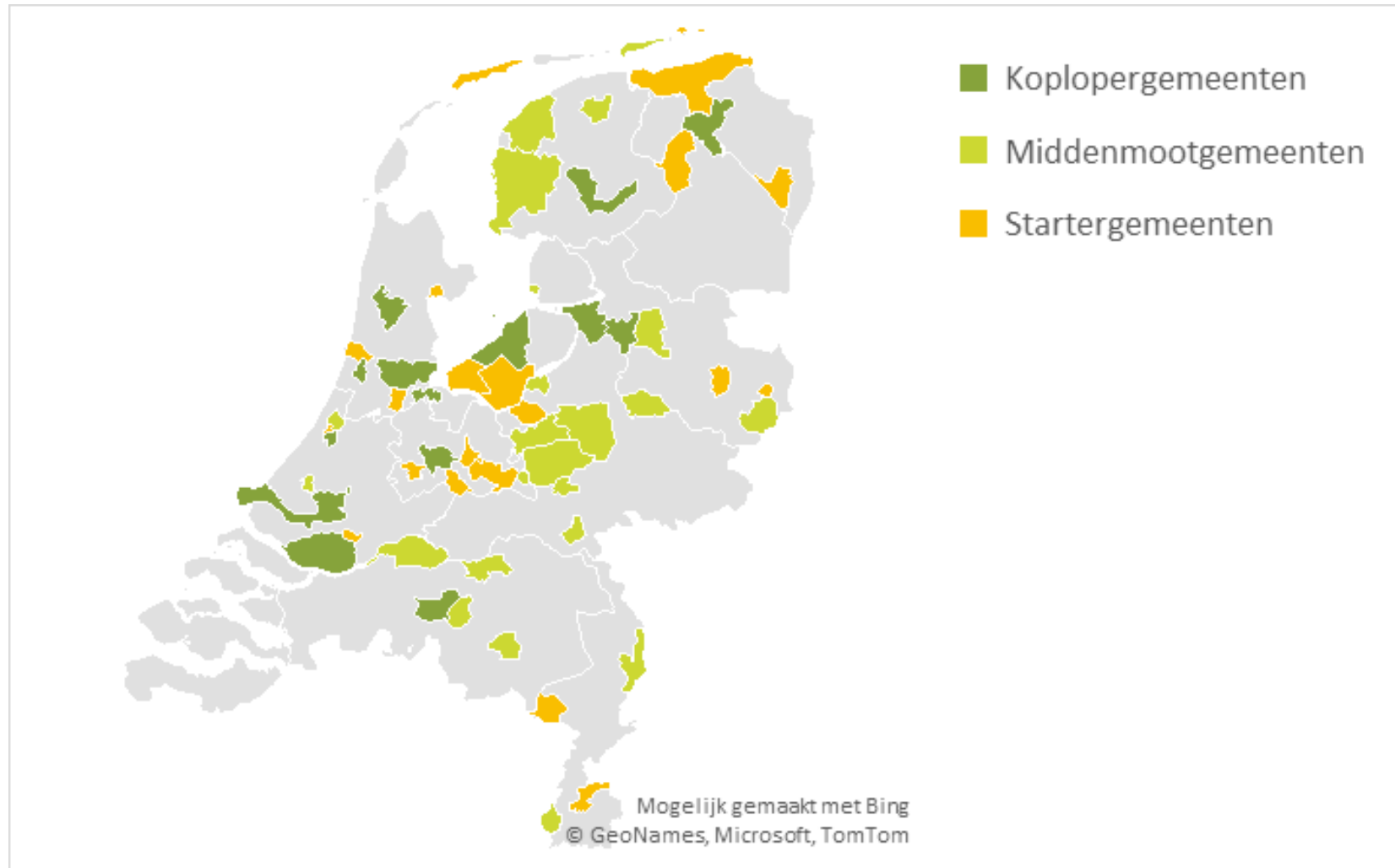
Middenmootgemeenten

Apeldoorn	Maastricht
Barneveld	Nijmegen
Dalfsen	Oisterwijk
Dantumadiel	Renkum
Debuch	Schiermonnikoog
Delft	S-Hertogenbosch
Den Haag	Sudwestfryslan
Deventer	Teylingen
Ede	Tilburg
Eindhoven	Urk
Enschede	Utrecht
Altena	Veenendaal
Gemeentesluis	Venlo
Harderwijk	Waadhoeke
Kampen	

Startergemeenten

Almelo	Oldenzaal
Almere	Putten
Amstelveen	Stadskanaal
Altena	Stichtsevecht
Beekdaelen	Terschelling
Dijkenwaard	Velsen
Ede	Weert
Het Hogeland	Zeewolde
Heuvelrug	Zeist
Hoorn	Zwijndrecht
Houten	
Lelystad	
Montfoort	
Noordenveld	
Oegstgeest	

Bijlage 3: Spreiding gemeenten

Bijlage 4: 7 unieke provincies

Provincies

Noord-Brabant
Noord-Holland
Overijssel
Utrecht
Limburg
Zuid-Holland
Zeeland

